

INDEX DE TERMENI

D

- D // 29
da mihi factum, dabo tibi ius // 29
dabilă // 29
dăbilar // 29
dactilogramă // 29
dactiloscopie // 29
DAF // 29
dagherotipie // 29
dajdie // 30
dajnic // 30
damnatio // 30
damnatio memoriae // 30
damnatio partes facit // 30
damnum // 30
dană // 31
danie // 31
dans // 31
dansator // 32
DAP // 32
dar de căsătorie // 32
dar de logodnă // 32
dar manual // 32
dare // 32
dare de dată certă // 33
dare de mită // 33
dare de seamă asupra societății comerciale în lichidare // 36
dare în urmărire // 37
darea în plată // 38
darea în plată a bunurilor debitorului // 42
darea în plată specială // 42
darea și revocarea consimțământului părinților la adopție // 42
dată // 42
data adopției // 43
dată aniversară // 43
dată certă // 43
data de depozit a cererii de brevet de invenție european // 43
data de depozit a cererii de brevet de invenție internațional // 43
data de depozit a cererii de brevet de invenție național // 44
data de depozit a cererii de brevet pentru soi // 44
data de depozit a cererii de înregistrare a desenului sau modelului industrial // 44
data de depozit a cererii de înregistrare a mărcii naționale // 44
data de depozit a cererii de înregistrare a modelelor de utilitate // 44
data de depozit a cererii de înregistrare a topografiei de produs semiconductor // 45
data de la care se datorează pensia de întreținere // 45
data de prioritate de expoziție // 45
data de prioritate națională // 45
data de prioritate unionistă/convențională // 45
data de referință // 45
dată de scadență // 46
data decesului unuia dintre soți // 46
data deschiderii moștenirii // 46
data desfacerii căsătoriei // 47
data dobândirii bunului // 47
data hotărârii // 48
data începerii valabilității // 48
data introducerii cererii de divorț // 48
data predării bunului // 48
data separației în fapt // 49
data valutei // 49
datarea documentelor // 50
date genetice umane // 50
date informatice // 50
datio in adoptionem // 50
datorie externă // 50
datorie publică // 51
datorie // 51
datorii comune ale soților // 53
datorii proprii ale soților // 53
datoriile succesiunii // 54
daturi // 54
daună // 54
daună (pagubă) de asigurare // 54
daună de avarie generală // 55
daună de recuperare // 55
daună ecologică // 55
daună materială // 56
daună maximă posibilă // 56
daună morală // 56

- daună nucleară // 57
 daună parțială // 57
 daună totală // 57
 daună totală constructivă // 57
 dauna totală economică // 57
 daune cominatorii // 58
 daune punitive // 58
 daune-interese // 58
 daune-interese compensatorii // 59
 daune-interese moratorii // 59
 dava // 59
 davagelâc // 59
 davagiu // 60
 Davignon (Raportul Davignon) // 60
 DDP // 60
 DDU (Delivered Duty Unpaid) // 60
 de cuius (de cujus) // 60
 de eo quod plerumque fit // 60
 de facto // 60
 de îndată // 60
 de iure // 61
 de lege ferenda // 61
 de lege lata // 61
 de minimis // 61
 de minimis non curat praetor // 61
 de momento ad momentum // 62
 de mortuis nil nisi bene // 62
 de non vigilantibus non curat praetor // 62
 de-a lungul bordului // 62
 de-a lungul coastei // 62
 dealer // 62
 debellatio // 63
 debilitate mintală // 63
 debitatio hereditatis // 63
 debitor // 63
 debitor în procedura insolvenței // 64
 debitor poprit // 64
 debitor rei certae interitu rei liberatur // 64
 debitor speciei interitu rei liberator // 64
 debitor urmărit // 65
 debitum cum re iunctum // 65
 debutant // 65
 decădere // 65
 decădere din probă // 66
 decăderea debitorului din beneficiul termenului de plată // 66
 decăderea succesibilului din dreptul de opțiune succesorală // 67
 decan // 67
 decanat // 68
 decăzut din drept // 68
 decemviri legibus scribundis // 68
 decemviri litibus iudicandis // 68
 deces // 68
 decesul făptuitorului // 69
 decesul părții // 69
 decesul reclamantului în timpul procesului de divorț // 70
 decesul unuia dintre soți // 70
 decizie // 70
 decizie a comitetului creditorilor // 72
 decizie a Curții Constituționale a României // 72
 decizie a Curții Internaționale de Justiție // 75
 decizie a Oficiului European de Brevete – OEB/EPO // 76
 decizie a Oficiului Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală – EUIPO // 76
 decizie a Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale – OMPI/WIPO // 76
 decizie administrativă // 77
 decizie de impunere // 77
 decizie de imputare // 77
 decizie de îndrumare // 78
 decizie de sancționare disciplinară // 78
 decizie în materia dreptului de autor // 78
 decizie în materia proprietății industriale // 78
 declara (a) // 78
 declarabil // 78
 declarare // 78
 declararea ca false a unor înscrisuri // 78
 declararea judecătorească a morții // 79
 declararea recursului în casație // 80
 declararea și motivarea apelului // 80
 Declarația Americană a Drepturilor și Îndatoririlor Omului // 81
 Declarația asupra azilului teritorial // 81
 Declarația asupra eliminării discriminării față de femei // 81
 Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state // 81
 Declarația asupra progresului și dezvoltării în domeniul social // 82
 Declarația asupra protecției femeilor și copiilor în situații de urgență și de conflict armat // 82

- Declarația asupra protecției tuturor persoanelor
contra torturii și a altor pedepse sau tratamente
crude, inumane sau degradante // 83
- Declarația asupra reglementării pașnice a diferendelor
internaționale (1982) // 83
- Declarația cu privire la dreptul de război
maritim // 83
- Declarația de la Bandung cu privire la promovarea
păcii și colaborării internaționale // 84
- Declarația de la Barcelona asupra principiilor de bază
ale eticii în bioetica și biodreptul european // 85
- Declarația de la Beijing // 85
- Declarația de la Berlin // 86
- Declarația de la Helsinki: principii etice pentru
cercetarea medicală care implică subiecți
umani // 86
- Declarația de la Johannesburg privind dezvoltarea
durabilă // 87
- Declarația de la Laeken // 87
- Declarația de la Lisabona privind drepturile
pacientului // 87
- Declarația de la Petersburg // 87
- Declarația de la Philadelphia privind obiectivele și
scopurile Organizației Internaționale a Muncii
(OIM) // 87
- Declarația de la Rio de Janeiro // 88
- Declarația de la Rio+20 // 88
- Declarația de la Stockholm // 88
- Declarația de la Stuttgart // 89
- Declarația de la Viena privind spațiul și dezvoltarea
umană // 89
- Declarația de principii guvernând fundul mărilor și
oceanelor și subsolul acestora dincolo de limitele
jurisdicției naționale // 89
- Declarația drepturilor copilului // 90
- Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului // 90
- declarația inculpatului // 90
- Declarația internațională privind datele genetice
umane // 92
- Declarația Mileniului // 92
- Declarația Națiunilor Unite asupra eliminării tuturor
formelor de discriminare rasială // 92
- Declarația Organizației Internaționale a Muncii (OIM)
cu privire la respectarea principiilor și drepturilor
fundamentale ale lucrătorilor // 93
- Declarația Organizației Internaționale a Muncii (OIM)
cu privire la Justiția Socială pentru o Globalizare
Echitabilă // 93
- Declarația Organizației Internaționale a Muncii (OIM)
privind egalitatea de oportunitate și tratament a
femeilor lucrătoare // 94
- Declarația Organizației Internaționale a Muncii
(OIM) privind politica de „apartheid” a Africii
de Sud // 94
- declarația părții civile // 94
- declarația părții responsabile civilmente // 95
- Declarația pentru interzicerea gazelor înăbușitoare
sau vătămătoare // 95
- declarația persoanei vătămate // 95
- Declarația privind acordarea independenței țărilor
și popoarelor coloniale // 95
- Declarația privind cooperarea internațională în
explorarea și folosirea spațiului
cosmic/extraatmosferic în beneficiul și interesul
tuturor statelor, în special al țărilor în curs de
dezvoltare (1996) // 96
- Declarația privind întărirea eficacității principiului
abținerii de la recurgerea la amenințarea cu forța
sau la folosirea forței în relațiile internaționale
(1987) // 97
- Declarația privind principiile juridice care guvernează
activitatea statelor în explorarea și folosirea
spațiului cosmic // 97
- Declarația privind promovarea drepturilor pacienților
în Europa // 97
- Declarația privind promovarea în rândul tineretului
a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere
între popoare // 98
- Declarația privind utilizarea progresului științific
și tehnologic în interesul păcii și în beneficiul
umanității // 98
- Declarația privitoare la interzicerea gloanțelor
explozibile în timp de război // 98
- Declarația privitoare la interzicerea întrebuițării
gloanțelor care se lătesc sau se turtesc ușor în
corpul omului // 99
- Declarația Schuman // 99
- Declarația solemnă asupra Uniunii Europene // 100
- declarația succesibilului // 100
- declarația suspectului // 100
- Declarația tripartită a Organizației Internaționale a
Muncii (OIM) a principiilor privind societățile
comerciale multinaționale și politica socială
(Declarația MNE) // 100
- Declarația Universală a Drepturilor Omului // 100

- Declarația universală pentru eliminarea definitivă
 a foametei și a malnutriției // 101
 Declarația universală privind bioetica și drepturile
 omului // 101
 Declarația universală privind genomul uman și
 drepturile omului // 102
 declarație // 102
 declarație a Parlamentului // 103
 declarație consulară // 103
 declarație de abținere // 103
 declarație de acceptare a calității de executor
 testamentar // 104
 declarație de acceptare expresă a moștenirii // 104
 declarație de acceptare tacită a moștenirii // 104
 declarație de căsătorie // 105
 declarație de creanță // 106
 declarație de expunere a invenției într-o
 expoziție // 106
 declarație de martor // 107
 declarație de neacceptare a moștenirii // 108
 declarație de neutralitate // 108
 declarație de notorietate // 109
 declarație de politică generală // 109
 declarație de renunțare la calitatea de executor
 testamentar // 110
 declarație de renunțare la cerere // 110
 declarație de renunțare la drepturi // 110
 declarație de renunțare la moștenire // 110
 declarație de revocare a renunțării la moștenire // 110
 declarație de utilitate publică // 111
 declarație de voință // 111
 declarație fiscală // 111
 declarație politică // 111
 declarație privind autorul desenului și/sau
 modelului // 112
 declarație privind inventatorul // 112
 declarație privind revendicarea priorității // 112
 declarație solemnă // 113
 declarație unilaterală // 113
 declarații în transportul maritim // 113
 declarațiile succesibilului // 114
 declinare a competenței // 114
 declinare a competenței în materie succesorală // 115
 declinare de competență administrativă // 115
 declinator de competență // 115
 decodificare/decodare // 116
 decolonizare // 116
 decompilare // 116
 deconcentrare // 116
 decont // 117
 decontare // 117
 decorație // 117
 decret // 118
 Decret al Președintelui României // 122
 decreta principum // 126
 decretum Marci // 126
 decuriones // 126
 dedină // 126
 dediticii // 126
 deditus // 126
 deductio mulieris in domum mariti // 126
 defăimare // 126
 defensor // 127
 deficiente conditione // 127
 definiție // 127
 definiție monetară // 129
 definitiones // 130
 deflație // 130
 deformare // 130
 defunct // 130
 degazare // 130
 degenerarea mărcii // 130
 deghizare // 131
 deghizare a scrisului // 131
 degradare biologică // 131
 delapidare // 131
 delatio hereditatis // 132
 delegare // 132
 delegare de atribuții // 132
 delegare de competență // 133
 delegare legislativă // 133
 delegarea instanței // 137
 delegata potestas non delegatur/delegata potestas
 non potest delegari // 137
 delegație // 137
 delegație avocațială // 138
 delegație de substituție // 138
 delegație pentru asistență judiciară obligatorie // 138
 delegație pentru asistență juridică gratuită // 138
 delegatio // 138
 delecta (a) // 138
 deliberare // 139
 delict civil // 140
 delict internațional // 140
 delicta // 141
 delniță // 141

deltă papilară // 141
 demarcarea frontierei // 141
 demers diplomatic // 141
 demilitarizare // 141
 demisie // 142
 demnitar // 142
 demnitate publică // 143
 demnitate umană // 143
 democrație // 144
 demonetizare // 149
 demonstrație navală // 152
 demonstratio // 152
 demurrage // 152
 denegare de dreptate // 152
 denigrare // 152
 denominare monetară // 152
 densitatea minuțiilor // 153
 denuclearizare // 153
 denumire de origine controlată – DOC // 153
 denumire de origine protejată – DOP // 153
 denumirea societății comerciale // 154
 denunț // 154
 denunțare a înscrisului ca fals // 154
 denunțare a tratatelor internaționale // 154
 denunțare unilaterală a contractului // 155
 denuntiatio // 155
 deontologia profesiilor juridice // 155
 deontologie juridică // 155
 depășirea limitelor investiției // 155
 depășirea limitelor legitimei apărări // 155
 depășirea limitelor stării de necesitate // 156
 dependență // 157
 depensum // 158
 depesaj // 158
 deplasament // 158
 deplasare a competenței // 158
 deplasare a mărfii/încărcăturii // 158
 depline puteri // 159
 deport // 159
 deportare // 160
 depou // 160
 depozit // 160
 depozit extern de mărfuri // 160
 depozit reglementar al creațiilor protejate prin
 drepturi de proprietate industrială // 160
 depozitar central // 161
 depozitare // 161
 depoziție de martor // 161

deprinderi de scriere // 162
 depunere a cererii de apel/recurs // 162
 depunere a creanței în contul prețului // 162
 depunere a creanțelor statului // 162
 depunere a înscrisurilor // 162
 depunere a instrumentelor de ratificare // 163
 depunere a prețului // 163
 depunere a scrisorilor de acreditare // 164
 depunere a titlurilor de creanță // 164
 depunere cu afecțiuni speciale // 164
 depunerea jurământului // 164
 deputat // 167
 deputat european // 170
 DEQ (Delivered Ex Quay) // 171
 deraparea ancorei // 171
 deratizare // 171
 derelictio // 171
 derivative // 171
 derogare // 171
 derogări de la drepturile și libertățile prevăzute în
 Convenția europeană a drepturilor omului în caz
 de război sau alt pericol public // 171
 DES (Delivered Ex Ship) // 172
 descălecat // 172
 descăpățănare // 172
 descărcare // 172
 descărcare de gestiune // 172
 descendenți // 173
 deschidere a procedurii de insolvență // 173
 deschidere de credit // 174
 deschiderea moștenirii // 174
 deschiderea testamentului olograf // 174
 deschiderea unei tranzacții bursiere // 174
 deschiderea/închiderea gurilor de magazie // 175
 deschis // 175
 descindere locală // 175
 descoperire științifică // 175
 descoperirea microurmelor // 176
 descoperirea ulterioară a stării de recidivă // 176
 descoperirea urmelor // 176
 descrierea invenției // 176
 desemnare a altei instanțe // 177
 desemnarea administratorului judiciar/lichidatorului
 judiciar în procedura insolvenței // 177
 desemnarea executorului testamentar // 177
 desemnarea legatarului // 178
 desen // 178
 desen papilar // 179

- deșertificare // 179
 desertum // 179
 desesizare // 179
 desetină // 179
 deșeu // 179
 desfacere a căsătoriei // 180
 desfășurarea pavilionului // 180
 desfășurarea procesului fără prezența publicului // 180
 desființare a popririi // 180
 desființare a titlului de moștenitor // 181
 desființare a unui înscris // 181
 desființare a vacanței succesoriale // 181
 desființare de drept a sechestrului asigurător // 181
 design // 182
 desistare // 182
 desistare de judecată // 182
 despachetare // 183
 despăgubire // 183
 despăgubire convenită mamei copilului din afara căsătoriei // 184
 despăgubire de război // 184
 despăgubire pentru amânarea procesului // 185
 despăgubire pentru prejudiciul cauzat prin desfacerea căsătoriei // 185
 despărțire în fapt // 185
 destin juridic // 186
 destinatar // 186
 destinația operei // 186
 destinație // 186
 destituire // 186
 destrămarea căsătoriei // 186
 desuetudine // 187
 desuetudo // 187
 deșugubină // 187
 detalii ne semnificative // 187
 detaliu de creastă papilară // 187
 detașare // 187
 detector // 188
 detector automat de incendiu/fum // 188
 detenție // 188
 detenție precară // 189
 detentio // 189
 deteriorarea mediului // 189
 determinare a activului brut al moștenirii // 189
 determinare a activului net al moștenirii // 190
 determinare a direcției de tragere // 190
 determinare a naționalității persoanei juridice // 190
 determinarea legii aplicabile // 191
 determinarea punctului navei // 193
 determinarea sau înlesnirea sinuciderii // 193
 deținător legitim al unui secret comercial // 193
 detunător // 193
 deturnare de fonduri // 193
 deturnarea licitațiilor publice // 194
 deturnarea navelor // 194
 devălmășie // 194
 devalorizare // 194
 devalorizare monetară // 195
 deversare // 195
 deviație // 196
 devierea crestei papilare // 196
 devierea itinerarului de zbor // 196
 devolutio // 196
 devoluțiunea moștenirii // 196
 dextrodeltic // 197
 dezanaxare // 197
 dezangajare militară // 197
 dezarma (a) // 197
 dezarmare // 197
 dezastrul Amoco Cadiz // 197
 dezastrul Torrey Canyon // 198
 dezavuare // 198
 dezbatere // 198
 dezbatere a moștenirii // 198
 dezbatere contradictorie a părților // 198
 dezbatere în camera de consiliu // 199
 dezbatere în ședință publică // 199
 dezbatere judiciară // 199
 dezbatere pe fond a procesului // 199
 dezbatere privind viitorul Europei // 200
 dezbatere publică // 201
 dezbatere succesorală notarială // 201
 dezertare // 202
 dezeșuarea navei // 202
 dezinfectare // 202
 dezinvestire a instanței // 202
 dezmembrământ societar // 202
 dezmembrăminte ale dreptului de proprietate // 203
 dezmembrarea navei // 203
 dezmembrarea statelor // 203
 dezmoștenire // 204
 dezrobiții Aeliani // 204
 dezvăluire insuficientă a invenției // 204
 dezvăluire neopozabilă a invenției // 204
 dezvăluire suficientă a invenției // 204

- dezvoltare durabilă // 205
dezvoltare intercomunitară // 205
dezvoltare urbană // 205
diac // 205
diafanoscopie // 205
diagnostic necropsic // 205
diagramă // 205
dialect // 206
dialectică // 206
dialog // 209
dialog social // 209
dialog structurat // 210
diastemă // 210
dicasterie duhovnicească // 210
dico // 210
dicta ac promissa // 210
dictat // 210
dictatura // 210
dicționar // 210
dicton // 210
dies // 211
dies interpellat pro homine // 211
dies non interpellat pro homine // 212
dietă // 212
diferend // 212
diferența de latitudine și de longitudine // 213
diferență de sex // 213
diferență de vârstă // 214
diffareatio // 214
dig de larg // 214
digesta // 214
digital // 214
digitalizare // 215
digitiza // 215
dignitates // 215
diiață // 215
dijmă // 215
dijmaș // 215
dilacerare // 215
diligentă // 215
diligentia // 216
diluarea mărcii // 216
dimensiunea scrisului // 216
dimensiunile navei // 217
dimidia maternis/paternis // 217
diminie // 217
dioceză // 217
diplomat // 217
diplomație // 217
diptycha // 219
directa libertas // 219
Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului (D.G.A.S.P.C.) // 219
direcție // 219
direcție a mersului // 220
direcție de tragere // 220
directivă // 220
director // 221
directorat general // 222
directorat social // 222
directorii oficiilor registrului comerțului de pe lângă tribunale // 222
directorul general al Oficiului Național al Registrului Comerțului // 222
directorul portului // 222
dires (dres, drese) // 222
disc de bord liber // 223
disc de relevmente // 223
discernământ // 223
disciplina muncii // 224
disclaimer // 224
discorie // 224
discount (discont) // 224
discriminare // 225
discriminare prin preț // 226
discurs // 226
discuție contradictorie a părților // 227
diseminare nucleară // 227
disgrafie // 227
disimulare // 227
disjungere // 227
dislocare // 228
dispariția persoanei fizice // 228
dispariția statelor // 228
dispariție // 229
dispariție a dosarelor și a înscrisurilor judiciare // 229
dispariție forțată // 230
dispașă // 230
dispatch money // 230
dispecer // 230
dispnee // 230
disponent owner // 230
disponibilitate // 230
dispoziție // 231
dispoziție a instanței // 232

- dispoziție a primarului/a președintelui consiliului județean // 232
- dispoziție dată de procuror // 232
- dispoziție de plată // 232
- dispoziție testamentară // 233
- dispoziții contradictorii // 233
- dispoziții în domeniul transporturilor // 233
- dispozitiv de acces condiționat // 233
- dispozitiv de reconstituire // 234
- dispozitiv ilicit de acces // 234
- dispozitiv ori sistem de semnalizare, alarmare ori alertare în caz de incendiu sau alte situații de urgență publică // 234
- dispozitiv pirat de control al accesului // 234
- dispozitive periferice // 234
- dispozitivul hotărârii judecătorești // 234
- dispunere // 235
- disputationes // 235
- dissensus // 235
- distal // 235
- distanță // 235
- distanță de tragere // 236
- distanță focală // 236
- distinctivitatea mărcii // 236
- distinctivitatea soiului nou de plante // 237
- distorsionare a concurenței // 237
- distorsiune // 237
- distractio bonorum // 237
- distribuire a prețului // 237
- distribuire a sumelor realizate în urma executării silite // 238
- distribuitor de servicii // 238
- distribuție // 238
- district // 239
- district de pilotaj // 239
- distrugere // 239
- distrugerea testamentului olograf // 240
- distrugerea voluntară a bunului obiect al legatului // 240
- diurnă // 241
- divan // 241
- divan-efendi // 241
- divanit // 241
- divergență // 241
- divictari (divitari) // 241
- divizare // 241
- divizare a cererii de brevet de invenție // 241
- divizare a cererii de înregistrare a unei mărci // 242
- divizare de drept a pasivului succesoral între comoștenitori // 242
- divizibilitate a obligațiilor // 242
- divizibilitatea întreținerii // 242
- divizie comercială // 242
- diviziune a dreptului // 243
- diviziunea dreptului // 243
- divorț // 243
- divortium // 252
- divulgarea informațiilor secrete de stat // 252
- divulgarea operei // 252
- divulgarea secretului care periclitează securitatea națională // 253
- divulgarea secretului comercial // 253
- divulgarea secretului profesional // 253
- dizolvare anticipată // 253
- dizolvarea consiliului județean // 253
- dizolvarea consiliului local // 254
- dizolvarea Parlamentului // 254
- dizolvarea persoanei juridice // 256
- dizolvarea societății (comerciale) // 256
- do // 256
- do ut des // 256
- do ut facias // 256
- dobândă // 256
- dobândă anuală efectivă // 258
- dobândă la dobândă // 259
- dobândirea bunurilor comune // 259
- dobândirea sezinei de către moștenitorii nesezinari // 259
- doc // 260
- docher // 260
- doctor honoris causa // 260
- doctrină // 260
- doctrina Calvo // 260
- doctrina Drago // 261
- doctrina Drago-Porter // 261
- doctrina efectelor // 261
- doctrina estoppel // 261
- doctrina Estrada // 261
- doctrina Harmon // 262
- doctrină juridică // 262
- doctrina mitigation // 263
- doctrina Monroe // 263
- doctrina Simmenthal // 264
- doctrina Stimson // 264
- doctrina Tobar // 264
- document // 265

- document al navei maritime // 265
document aspecte cheie produs // 266
documentație // 266
documentație conexă și auxiliară a unui program
 pentru calculator // 266
documentație tehnică a invenției // 266
documentație tehnică de identificare
 a topografiei // 267
Dogger Bank // 267
dogmă // 267
dogmatică // 267
dogmatică juridică // 267
dol // 268
dolar american // 269
domeniu administrativ // 270
domeniu privat // 270
domeniu privat al statului // 271
domeniu privat al unității
 administrativ-teritoriale // 271
domeniu public // 271
domeniu public al proprietății intelectuale // 272
domeniu public al statului // 272
domeniu public al unității
 administrativ-teritoriale // 272
domeniul de aplicare a prescripției extinctive // 272
domiciliu // 273
domiciliu ales // 274
domiciliu conjugal // 275
domiciliu fiscal // 275
domiciliu necunoscut // 275
domiciliu procesual // 275
domicilium // 275
dominantă grafică // 275
dominica potestas // 275
dominion // 275
dominium // 276
dominus // 276
domn (domnitor) // 276
donandi causa // 276
donatar // 277
donație cu sarcini // 277
donație făcută viitorilor soți // 277
donație între soți // 277
donatio // 278
donator // 278
Dooge // 279
dos // 279
dosar civil // 279
dosar de daună // 279
dosar de siguranță // 279
dosar penal // 279
dosar profesional // 279
dosar succesoral // 280
dosirea de bunuri succesoriale // 280
dotă // 280
dotarea bărcii de salvare // 282
dotis dictio // 282
dovadă // 282
dovadă a calității de moștenitor // 282
dovadă a dreptului pretins // 283
dovadă cu înscrisuri // 283
dovadă cu martori // 283
dovadă de înmânare a citației // 284
dovedire a pretenției // 285
dovezi temeinice de îndreptare // 285
downloading // 285
DPU // 285
dragă // 286
dragaj // 286
drapel european // 286
Drapelul României // 286
drept // 287
drept absolut // 288
drept administrativ // 289
drept aerian // 290
drept afectat de modalități // 290
drept bancar // 290
drept canonic/bisericesc/ecliezial // 291
drept câștigat în țară străină // 292
drept civil // 292
drept clasic // 293
drept colectiv // 293
drept comercial // 295
drept comparat // 297
drept complementar // 297
drept comun // 297
drept comunitar // 297
drept concurențial // 297
drept constituțional // 297
drept consular // 299
drept cosmic (spațial) // 300
drept cutumiar // 301
drept de a cere efectuarea unei expertize judiciare
 de gestiune // 301
drept de abitație // 301
drept de acces // 301

- drept de administrare // 302
 drept de autor // 303
 drept de azil // 304
 drept de captură // 304
 drept de circulație // 305
 drept de citare // 305
 drept de clientelă // 305
 drept de contestație // 305
 drept de creanță // 305
 drept de dispoziție // 306
 drept de exploatare comercială // 306
 drept de exprimare în limba maternă // 306
 drept de folosință // 306
 drept de folosire a unei opere // 307
 drept de gaj al creditorilor chirografari // 307
 drept de grănițuire // 307
 drept de ipotecă // 308
 drept de legație // 308
 drept de navigație // 309
 drept de opțiune // 310
 drept de opțiune succesorală // 310
 drept de participare la beneficii // 311
 drept de preempțiune // 311
 drept de preempțiune al editorului unei opere în
 cazul editării acesteia în formă electronică // 312
 drept de preferință // 312
 drept de preferință al acționarilor // 312
 drept de preferință al editorului unei opere în cazul
 editării acesteia în formă electronică // 312
 drept de prioritate // 312
 drept de priză // 312
 drept de proprietate comună // 312
 drept de proprietate privată // 314
 drept de proprietate publică // 314
 drept de regres // 315
 drept de reproducere cu caracter accesoriu al operelor
 situate în locuri publice // 315
 drept de retenție // 315
 drept de semnătură // 316
 drept de servitute // 316
 drept de strămutare // 316
 drept de suită // 316
 drept de suprafață // 317
 drept de timbru // 318
 drept de trecere prin teritoriul Indiei // 318
 drept de urmărire // 318
 drept de uz // 318
 drept de uzufruct // 318
 drept de veto // 319
 drept de vot // 320
 drept derivat al UE // 321
 drept diplomatic // 322
 drept european al mediului // 323
 drept eventual // 323
 drept exclusiv de proprietate intelectuală // 323
 drept financiar // 324
 drept flexibil // 324
 drept imperial // 325
 drept internațional al mării // 325
 drept internațional al mediului // 325
 drept internațional fluvial // 326
 drept internațional privat // 327
 drept internațional public // 327
 drept internațional umanitar // 328
 drept judiciar // 328
 drept la acțiune // 329
 drept la egalitate de tratament // 329
 drept la moștenire // 329
 drept litigios // 329
 drept litigios // 329
 drept litigios dedus judecătii // 330
 drept maritim // 330
 drept medical // 330
 drept modern // 331
 drept natural // 332
 drept nescris al UE // 332
 drept notarial // 333
 drept obiectiv // 333
 drept onorar // 334
 drept oriental // 334
 drept originar al Uniunii Europene // 334
 drept patrimonial al fabricantului unei baze
 de date // 335
 drept patrimonial exclusiv al organismelor de
 radiodifuzare și de televiziune // 335
 drept patrimonial exclusiv al producătorului unei
 înregistrări audiovizuale // 335
 drept patrimonial exclusiv al producătorului unei
 înregistrări sonore // 335
 drept patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce
 mod și când va fi utilizată opera // 335
 drept penal // 336
 drept peregrin // 337
 drept postclasic // 337
 drept postmodern // 337
 drept potestativ // 338

drept pozitiv // 338
 drept pretins // 338
 drept primar al UE // 338
 drept privat // 339
 drept procesual al părții // 339
 drept procesual civil // 339
 drept procesual penal // 339
 drept public – drept privat // 339
 drept public // 341
 drept quiritar // 341
 drept real // 341
 drept relativ // 342
 drept sindical // 342
 drept special // 342
 Drept Special de Tragere (DST) // 342
 drept străin // 343
 drept subiectiv // 343
 drept suplu // 344
 drept umanitar // 345
 drept unional // 345
 drept viitor // 345
 drept vulgar // 345
 dreptul afacerilor // 345
 dreptul asociațiilor/acționarilor de a acționa
 în justiție // 345
 dreptul comerțului internațional // 346
 dreptul conflictelor armate internaționale // 347
 dreptul de a administra bunurile copilului // 347
 dreptul de a adresa petiții în fața Parlamentului
 European // 347
 dreptul de a aduce opera la cunoștința
 publicului // 348
 dreptul de a ataca hotărârile adunării generale a
 asociațiilor // 349
 dreptul de a autoriza sau a interzice comunicarea
 publică prin orice mijloace // 349
 dreptul de a autoriza sau a interzice împrumutul
 operei // 350
 dreptul de a autoriza sau a interzice radiodifuzarea
 operei // 350
 dreptul de a autoriza sau a interzice realizarea de
 opere derivate // 350
 dreptul de a autoriza sau a interzice retransmiterea
 prin cablu a operei // 350
 dreptul de a autoriza sau interzice închirierea
 operei // 350
 dreptul de a autoriza sau interzice reproducerea
 operei // 350

dreptul de a avea legături personale cu copilul // 351
 dreptul de a cere înapoierea copilului // 351
 dreptul de a comunica cu victima sau cu membri de
 familie ai acesteia, cu persoanele cu care a comis
 infracțiunea sau cu alte persoane, stabilite de
 instanță, ori de a se apropia de acestea // 351
 dreptul de a conduce anumite categorii de vehicule
 stabilite de instanță // 352
 dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la
 cunoștința publică // 352
 dreptul de a deține, purta și folosi orice categorie de
 arme // 352
 dreptul de a dispune de sine însuși // 353
 dreptul de a fi ales în funcție de demnitate publică
 sau orice altă funcție publică // 353
 dreptul de a fi reprezentat // 353
 dreptul de a fi tutore sau curator // 353
 dreptul de a formula plângere // 354
 dreptul de a lua cunoștință de actele dosarului // 354
 dreptul de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau
 meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a
 folosit pentru săvârșirea infracțiunii // 354
 dreptul de a ocupa o funcție ce implică exercițiul
 autorității de stat // 355
 dreptul de a ocupa o funcție de conducere în cadrul
 unei persoane juridice de drept public // 355
 dreptul de a părăsi teritoriul României // 356
 dreptul de a participa la adunările generale ale
 acționarilor // 356
 dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor
 al operei // 357
 dreptul de a pune concluzii // 358
 dreptul de a pune la dispoziția publicului
 fonograme // 358
 dreptul de a pune la dispoziția publicului interpretări
 sau execuții fixate // 358
 dreptul de a purta uniformă // 358
 dreptul de a retracta opera // 358
 dreptul de a se afla în anumite localități stabilite de
 instanța de judecată // 359
 dreptul de a se afla în anumite locuri sau la anumite
 manifestări sportive, culturale ori la alte adunări
 publice, stabilite de instanță // 360
 dreptul de a se apropia de locuința, locul de muncă,
 școala sau alte locuri unde victima desfășoară
 activități sociale // 360
 dreptul de a se căsători // 361
 dreptul de a se retrage din societate // 362

- dreptul de a sesiza instanța // 362
 dreptul de a solicita anularea hotărârilor Adunării
 Generale a Acționarilor/Asociaților (AGA) // 362
 dreptul de a stabili locuința copilului // 363
 dreptul de adaptare // 363
 dreptul de autorizare sau interdicere
 a distribuiri // 363
 dreptul de autorizare sau interdicere a importului în
 vederea comercializării pe piața internă a copiilor
 realizate // 363
 dreptul de common law // 363
 dreptul de dispoziție al părților // 363
 dreptul de distribuire a unei opere // 363
 dreptul de divulgare a operei // 363
 dreptul de informare cu privire la supravegherea
 tehnică // 363
 dreptul de plângere împotriva măsurilor și actelor de
 urmărire penală // 364
 dreptul de posesiune anterioară și personală // 364
 dreptul de posesiune ulterioară și personală // 364
 dreptul de radiodifuzare // 364
 dreptul de realizare a unei opere derivate // 364
 dreptul de reprezentare a unei opere // 365
 dreptul de retransmitere prin cablu // 365
 dreptul de reziliere a contractelor de către cesionarii
 drepturilor de reprezentare // 365
 dreptul de reziliere a contractelor de către coautorii
 operei audiovizuale // 365
 dreptul de reziliere a contractului de cesiune de către
 artiștii interpreți și/sau executanți // 365
 dreptul echivalent drepturilor patrimoniale
 de autor // 365
 dreptul familiei // 366
 dreptul fiscal // 366
 dreptul ginților // 367
 dreptul internațional al muncii // 367
 dreptul la adaptare audiovizuală // 368
 dreptul la alegeri libere // 368
 dreptul la apă // 369
 dreptul la apărare // 369
 dreptul la autodeterminare // 370
 dreptul la brevet de invenție // 372
 dreptul la compensație al soțului // 372
 dreptul la compensație echitabilă al autorilor de opere
 orfane // 372
 dreptul la consimțământ informat // 373
 dreptul la dividende // 373
 dreptul la imagine // 373
 dreptul la informare al asociaților // 373
 dreptul la informație medicală // 374
 dreptul la instruire // 374
 dreptul la integritate // 374
 dreptul la interpret // 375
 dreptul la înteoarcerea executării // 375
 dreptul la întreținere // 376
 dreptul la inviolabilitatea operei // 376
 dreptul la libertate și siguranță // 378
 dreptul la moarte // 378
 dreptul la muncă // 378
 dreptul la neautoincriminare // 379
 dreptul la o a doua opinie // 379
 dreptul la pace // 379
 dreptul la paternitatea operei // 379
 dreptul la preaviz // 379
 dreptul la prestație compensatorie // 380
 dreptul la protecția datelor cu caracter personal
 ale salariaților // 380
 dreptul la remunerația obligatorie // 381
 dreptul la remunerație al creatorilor de bunuri
 intelectuale // 381
 dreptul la remunerație compensatorie pentru copia
 privată // 381
 dreptul la remunerație echitabilă // 382
 dreptul la respectarea vieții private și de familie // 382
 dreptul la respectul integrității operei // 383
 dreptul la sănătate // 383
 dreptul la tăcere // 384
 dreptul la tratament și îngrijiri medicale // 384
 dreptul la un mediu sănătos și echilibrat
 ecologic // 385
 dreptul la un proces echitabil // 386
 dreptul la viață // 388
 dreptul la viață privată // 388
 dreptul mediului // 388
 dreptul muncii // 388
 dreptul proprietarului originalului unei opere
 de artă plastică sau fotografică de a o expune
 public // 389
 dreptul proprietății industriale // 389
 dreptul proprietății intelectuale // 390
 dreptul războiului // 392
 dreptul schimbărilor climatice // 392
 dreptul și morala // 393
 dreptul social european // 394
 dreptul soțului la informare // 395

- dreptul străinului de a se afla pe teritoriul României // 395
- dreptul transporturilor // 396
- dreptul UE al mediului // 396
- dreptul Uniunii Europene // 397
- dreptul urbanismului // 401
- dreptul/drepturile patrimonial/e de autor // 401
- drepturi ale Amiralității // 402
- drepturi ale funcționarilor publici, respectiv ale personalului contractual din sectorul bugetar // 402
- drepturi ale minorităților // 402
- drepturi ale persoanelor aparținând minorităților // 402
- drepturi ale personalității // 405
- drepturi conexe drepturilor de autor // 406
- drepturi de care părțile pot dispune // 406
- drepturi de proprietate industrială // 406
- drepturi de reprezentare digitală // 407
- drepturi exclusive ale titularului unui program pentru calculator // 407
- drepturi în transporturi // 407
- drepturi morale // 409
- drepturi morale ale artistului interpret sau executant // 409
- drepturi morale ale autorului // 409
- drepturi online asupra operelor muzicale // 410
- drepturi părintești // 411
- drepturi patrimoniale // 411
- drepturi patrimoniale ale artistului interpret sau executant // 411
- drepturi personale nepatrimoniale // 412
- drepturi procesuale // 412
- drepturi reale corespunzătoare proprietății publice // 412
- drepturi reproductive // 413
- drepturile consumatorilor de bunuri și servicii // 413
- drepturile consumatorilor la încheierea contractelor // 414
- drepturile copilului // 415
- drepturile femeilor // 416
- drepturile omului // 416
- drepturile pacientului // 421
- drepturile părintelui minor // 422
- drepturile părților în procedura de executare silită // 422
- drepturile patrimoniale ale inventatorilor // 422
- drepturile persoanei adoptate // 422
- drepturile persoanelor cu dizabilități // 423
- drepturile persoanelor în vârstă // 423
- drepturile procesuale ale suspectului // 423
- drepturile procurorului și ale părților în instanță // 423
- drepturile și obligațiile avocatului // 424
- drepturile și obligațiile expertului // 425
- drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor // 426
- drepturile și obligațiile inculpatului // 426
- drepturile și obligațiile martorului // 427
- drepturile și obligațiile părții civile // 428
- drepturile și obligațiile părții responsabile civilmente // 428
- drepturile și obligațiile persoanei vătămate // 429
- drepturile și obligațiile suspectului // 429
- drepturile soților // 429
- drepturile străinilor // 429
- drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor // 430
- drepturile titularului unui certificat de model de utilitate // 430
- drepturile titularului unui desen sau model // 430
- drepturile utilizatorilor de transporturi // 430
- drog // 431
- drum // 431
- du croire/star del credere // 432
- dualitate de acțiuni // 433
- dualitatea dreptului roman // 433
- dubiu // 433
- dublă asigurare a mărfii // 434
- dublă cetățenie // 434
- dublă evaluare // 435
- dublă incriminare // 435
- dubla majoritate // 436
- dublu fund // 436
- dublu grad de jurisdicție // 436
- dublu legat condițional // 437
- duci iubere // 437
- duct // 437
- ductio // 437
- due diligence // 437
- duel judiciar // 438
- duminicile și sărbătorile exceptate // 438
- dumping // 438
- Dunărea, regim juridic // 440
- dunetă // 441
- duoviri iure dicundo // 441

duplicat notarial // 441
 dura lex, sed lex // 441
 durante bello // 441
 durată a societății comerciale // 441
 durata arestării inculpatului, după reluarea urmării // 442
 durata autorității părintești // 442
 durata de protecție a drepturilor patrimoniale ale artiștilor interpreți sau executanți // 442
 durata de protecție a drepturilor patrimoniale ale fabricantului unei baze de date // 442
 durata de protecție a drepturilor patrimoniale ale organismelor de radiodifuziune și de televiziune // 443
 durata de protecție a drepturilor patrimoniale ale producătorilor de înregistrări sonore // 443
 durata de protecție a drepturilor patrimoniale ale producătorilor de înregistrări audiovizuale // 443
 durata de protecție a drepturilor patrimoniale de autor // 443
 durata de protecție a unei mărci // 443
 durata de protecție a unui model de utilitate // 443
 durata drepturilor inventatorului // 443
 durata drepturilor morale de autor // 443
 durata drepturilor titularului desenului sau modelului // 444
 durata escalei // 444
 durata executării pedepselor // 444
 durata mandatului // 444
 durata timpului de muncă // 444
 duumviri // 445
 DVD (Digital Video Disc sau Digital Versatile Disc) // 445
 DWT (deadweight ton) // 445

E

E // 489
 eadem ratio, eadem solutio // 489
 eboșă // 489
 ebrietate // 489
 echilibrarea bugetului // 490
 echilibru instituțional // 490
 echilibru monetar // 490
 echilibrul prestațiilor // 491
 echimoză posttraumatică // 491
 echipă de cercetare la fața locului // 491

echipa de negocieri // 491
 echipă de salvare // 492
 echipă de schimb // 492
 echipaj // 492
 echipaj al navei // 492
 echipament // 492
 echiparea și dotarea navei // 492
 echipolență // 492
 echitate juridică // 492
 echivalent bănesc // 493
 echivalență // 493
 eclegie // 493
 ecleziarh // 493
 ecluză // 493
 ecodenzvoltage // 494
 ecodumping // 494
 ECOFIN // 494
 economie // 494
 economie de comandă // 497
 economie liberală // 511
 economii de scară // 516
 ecosistem // 516
 ECOSOC // 516
 ECU (European Currency Unit) // 517
 edecliu // 517
 EDI (Electronic Data Interchange) // 517
 edict // 517
 edilii curuli // 518
 editare a programului în cod obiect // 518
 editare de opere // 518
 editare electronică/editare digitală // 519
 editare sau scriere a programului în cod sursă // 520
 ediție // 520
 editio actionis // 521
 editor // 521
 efect al decăderii // 522
 efect al lucrului judecat // 522
 efect de comerț // 522
 efect de levier // 523
 efect direct // 524
 efect direct orizontal // 524
 efect direct vertical // 524
 efect direct vertical ascendent // 524
 efect direct vertical descendent // 524
 efect executoriu // 524
 efect extensiv // 525
 efecte ale (notării în cartea funciară a) urmării imobiliare // 525

- efecte ale actelor administrative // 525
efecte ale adjudecării // 525
efecte ale cererii de chemare în judecată // 526
efecte ale desfacerii căsătoriei // 526
efecte ale divizării parțiale // 527
efecte ale divizării totale // 527
efecte ale fuziunii // 527
efecte ale împlinirii termenului de prescripție (a dreptului de a obține executarea silită) // 528
efecte ale înființării popririi // 528
efecte ale intervenției altor creditori // 528
efecte ale introducerii cererii de apel/recurs // 529
efecte ale nulității actelor de procedură // 529
efecte ale perimării cererii // 529
efecte ale soluționării contestației la executare // 530
efecte ale suspendării judecării // 530
efecte ale validării popririi // 530
efectele actului juridic civil // 531
efectele admiterii cererii de strămutare // 532
efectele adopției // 532
efectele anulării concedierii cu privire la salariat // 533
efectele apelului // 534
efectele casării // 534
efectele căsătoriei // 534
efectele cercetării la fața locului // 536
efectele contractului civil // 536
efectele decăderii din exercițiul drepturilor părintești // 539
efectele deciziei în dezlegarea unei chestiuni de drept // 539
efectele deciziei în interesul legii // 539
efectele desființării căsătoriei // 539
efectele divizării societății // 541
efectele divorțului // 541
efectele echipajului // 541
efectele exproprierii // 541
efectele hotărârii arbitrale // 542
efectele hotărârii civile în penal // 542
efectele hotărârii judecătorești // 542
efectele hotărârii penale în civil // 542
efectele încetării adopției // 542
efectele logodnei // 543
efectele pornirii procesului civil de către procuror față de titularul dreptului // 543
efectele ruperii logodnei // 544
efectele tratatelor internaționale // 545
efectuare a expertizei la fața locului // 546
efectuare în continuare a urmăririi penale față de suspect // 546
efectuarea de lucrări neautorizate în zona drumului public // 546
efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos // 547
efectuarea licitației // 547
efectuarea plăților // 548
efectuarea unei noi expertize // 548
efectuarea unei noi expertize // 548
efectul declarativ al actului de opțiune succesorală // 549
efectul devolutiv al apelului // 549
efectul multiplicator al comerțului exterior // 550
efectul suspensiv de executare al apelului // 550
eficacitate (în exercitarea funcției publice) // 551
eficacitatea clauzei compromisorii // 551
eficiența portului // 551
eforie școlară // 551
efort de război // 551
efracție // 551
egalitate a părților în fața justiției // 551
egalitate de șanse și de tratament // 551
egalitate de tratament a statelor și cetățenilor // 552
egalitate în drepturi // 552
egalitate în drepturi a copiilor // 553
egalitate în drepturi a statelor // 553
egalitate în drepturi și îndatoriri a soților // 553
egalitate în fața impozitului // 553
egalitate în fața legii // 553
egalitate prin impozit // 555
egalitate suverană // 555
egalitatea armelor // 556
egestate // 556
ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat // 556
ejector // 556
El Triunfo // 556
elaborarea contului general anual de execuție // 556
elaborarea dreptului // 556
elaborarea proiectelor bugetelor locale // 557
elaborarea proiectului bugetului asigurărilor sociale de stat // 557
elaborarea proiectului bugetului de stat // 557
electa una via non datur recursus ad alteram // 558
electio iuris // 558
electorat // 559
electroforeză // 559
element de extraneitate // 559

- elemente constitutive al infracțiunii // 560
 elemente de identificare a persoanei fizice // 560
 elemente figurative // 560
 elementele fondului de comerț // 560
 elementele teritoriului de stat // 561
 elementele tragerii // 561
 elev cadet // 561
 elev pilot // 562
 elevator // 562
 eliberare de datoriile reziduale // 562
 eliberare de obligații // 562
 eliberarea de copii de pe hotărâri și de pe alte înscrisuri // 562
 eliberarea de duplicate ale înscrisurilor notariale // 563
 eliberarea mărfii // 563
 eliberarea titlului de proprietate // 563
 eliminarea tubului de cartuș // 563
 e-mail // 563
 email // 564
 emancipare // 564
 emancipatio // 565
 embargo // 565
 emblemă // 565
 embosare // 566
 emfiteoză // 566
 emigrație // 566
 emisiune monetară // 566
 emitent // 567
 emitent de monedă electronică // 567
 emitere // 569
 emiterea frauduloasă de monedă // 569
 emolument // 569
 emoție // 569
 EMPA – European Maritime Pilots' Association (Asociația Europeană a Piloților Maritimi) // 569
 emphyteusis // 569
 Empress Sea, petrolier liberian (1996) // 570
 emptor // 570
 emptus // 570
 enchiridion // 570
 enciclopedie // 570
 energie // 571
 engineering // 571
 enoriaș // 571
 enorie // 571
 enzimă de restricție // 571
 eo ipso // 571
 eparhie // 571
 epavă // 571
 epiforă // 572
 episcop // 572
 episcopie // 572
 epistat // 572
 epistemologie juridică // 572
 epistulae // 572
 epitome Iuliani // 572
 epitrop // 572
 epuizare a drepturilor de proprietate intelectuală // 572
 epuizarea căilor de atac/recurs interne // 574
 epuizarea rezultatului infracțiunii // 575
 epuizarea ultimei ediții convenite // 575
 EQUAL // 575
 equity // 575
 erariu // 576
 Erasmus // 576
 ercto non cito // 577
 erede // 577
 ereditate // 577
 erezie // 577
 erga omnes // 577
 ergastulum // 577
 Erika, petrolier, pavilion maltez // 577
 eroare // 577
 eroare a supoziției false // 581
 eroare asumată // 581
 eroare de calcul // 581
 eroare de circularitate // 581
 eroare de comunicare sau de transmitere // 582
 eroare de judecată // 582
 eroare de relevanță // 582
 eroare în formulă // 582
 eroare materială // 583
 eroare nescuzabilă // 583
 eroarea abaterii atenției // 583
 eroarea adversarului fictiv // 584
 eroarea alternativei false // 584
 eroarea apelului la autoritate // 584
 eroarea apelului la ignoranță // 585
 eroarea apelului la milă // 586
 eroarea apelului la teamă // 586
 eroarea apelului la tradiție // 586
 eroarea atacului la persoană // 587
 eroarea evitării problemei // 588
 eroarea întrebării complexe // 589

- eroarea pantei alunecoase // 589
 erori ale ambiguității // 590
 erori ale vaguității // 590
 erori de copist // 591
 erori și omisiuni // 591
 error // 591
error communis facit ius // 591
 error in substantiam // 592
 ESA // 592
 eșalonare a plății // 592
 eșalonarea amenzii // 593
 eSănătate // 593
 eșantion // 593
 eșarfa primarului // 593
 ESC – European Shippers’ Council (Consiliul European al Expeditorilor) // 593
 escală // 593
 escaladare // 593
 escară // 594
 escortarea deținuților // 594
 ESPRIT // 594
 estacadă // 594
 estetica dreptului // 595
 estimare (în navigația maritimă) // 595
 estimare a duratei procesului // 595
 eșua (a) // 595
 eșuare // 595
 ETA // 596
 etape procesuale // 596
 etapele creației intelectuale // 596
 etica juridică // 596
 etichetă // 597
 etichetare // 597
 etiologie // 597
 etnologie juridică // 597
 eugenie // 598
 eulogie // 598
 EUMETSAT // 598
 Euratom // 599
 Eureka // 599
 EURES // 599
 Eurhistar // 600
 euribor // 600
 Euristote // 600
 EUR-Lex // 600
 euro // 600
 eurobănci // 600
 eurocredit // 600
 eurogrup // 600
 Eurojust // 601
 euroobligațiuni // 601
 „Europa à la carte” // 602
 „Europa Centrală – zona denuclearizată” // 602
 „Europa cu geometrie variabilă” // 603
 „Europa cu mai multe viteze” // 603
 „Europa politică” // 604
 „Europa septentrională – zona denuclearizată” // 605
 „Europa socială” // 605
 „Europa-piață” // 605
 „Europa-putere” // 606
 Europol // 606
 euroregiune // 606
 euroscepticism // 606
 euroscleroza // 607
 Eurosistem // 607
 Eurostat // 607
 Eurozona // 607
 Eurydice // 608
 Eutelsat // 608
 evacuare a debitorului // 609
 evacuare din imobilele folosite fără drept // 609
 evadare // 610
 evaluare // 610
 evaluare a aportului în societate // 610
 evaluare a bunurilor soților // 611
 evaluare a bunurilor supuse raportului // 611
 evaluare a bunurilor urmărite // 611
 evaluare a performanțelor profesionale
 individuale // 612
 evaluare actuarială // 612
 evaluare tehnică europeană // 612
 evaziune fiscală // 612
 eveniente conditione // 615
 eveniment // 615
 eveniment de mare // 616
 eventus damni // 616
 evictio // 617
 evicțiune // 617
 evidență // 617
 evidență dactiloscopică // 617
 eviscerație // 617
 evoluția scrisului // 617
 ex aequo et bono // 617
 ex ante // 617
 ex contractu // 617
 ex dispari causa // 617

- ex dock // 617
 ex eadem causa // 618
 ex factis ius oritur // 618
 ex fide (fida) bona // 618
 ex gratia // 618
 ex iure quiritium // 618
 ex nudo pacto actio non nascitur/oritur // 618
 ex officio // 619
 ex post facto // 619
 ex propriis sensibus // 619
 ex ship // 619
 ex tunc // 619
 ex turpi causa actio non oritur // 619
 ex warehouse // 619
 ex nunc // 619
 examinare // 619
 examinare a cererii de eliberare a titlurilor
 de protecție // 620
 examinare a cererii de înregistrare a unei mărci // 620
 examinare a cererii de înregistrare a unui desen
 sau model industrial // 620
 examinare comparativă // 620
 examinare de fond a cererii de brevet de invenție în
 domeniul tehnologiilor și al biotehnologiilor // 620
 examinare de fond a cererii de brevet pentru un soi
 nou de plante // 621
 examinare fizică // 621
 examinare separată // 622
 examinador de stat în domeniul proprietății
 industriale // 622
 excedent de daună // 622
 excepted perils // 622
 excepția (de prescripție) prescripției dreptului
 material la acțiune // 623
 excepția autorității de lucru judecat // 623
 excepția conexității // 623
 excepția confirmă regula // 623
 excepția de arbitraj // 624
 excepția de conexitate // 625
 excepția de inadmisibilitate // 625
 excepția de litispendență // 626
 excepția de litispendență internațională // 626
 excepția de neexecutare a obligațiilor // 626
 excepția de nelegalitate a actului administrativ // 627
 excepția de nulitate a cererii // 627
 excepția de ordine publică // 628
 excepția de perimare // 629
 excepția de prematuritate // 629
 excepția de reducere a liberalităților excesive // 630
 excepția de tardivitate // 630
 excepția greșitei compunerii a instanței // 630
 excepția greșitei constituiri a instanței // 631
 excepția lipsei calității de reprezentant // 631
 excepția lipsei calității procesuale // 631
 excepția lipsei capacității procesuale // 631
 excepția lipsei de interes // 632
 excepția lipsei de obiect // 632
 excepția lipsei dovezii calității de reprezentant // 632
 excepția lipsei puterii de reprezentare // 633
 excepția nelegalei compunerii a completului de
 judecată // 633
 excepția subsidiarității acțiunii în constatare // 633
 excepție // 633
 excepție absolută // 635
 excepție cambială // 635
 excepție de drept material // 635
 excepție de la brevetabilitate // 635
 excepție de necompetență // 636
 excepție de neconstituționalitate // 637
 excepție dilatorie // 641
 excepție dirimantă (peremptorie) // 641
 excepție procesuală // 642
 excepție relativă // 642
 excepție substanțială // 642
 exceptio // 642
 exceptio est strictissimae interpretationis // 643
 exceptio plurium concubentium // 643
 exceptiones dilatoriae // 644
 exceptiones peremptoriae // 644
 exces de putere // 644
 excludere a unui stat membru dintr-o organizație
 internațională // 645
 excluderea asociațiilor // 646
 excluderea competenței instanței // 646
 excluderi // 646
 excluderi de la brevetabilitate // 646
 exclusivitate // 646
 excomunicare // 647
 excoriație // 647
 excusatio // 647
 executare // 647
 executare a actului administrativ // 647
 executare a confiscării speciale // 648
 executare a dispozițiilor civile din hotărâri/punerea
 în executare a dispozițiilor civile din
 hotărâri // 648

- executare a hotărârii arbitrale // 649
executare a hotărârilor judecătorești și a altor titluri
 executorii referitoare la minori // 651
executare a hotărârilor judecătorești // 652
executare a legii // 652
executare a mandatului de arestare // 652
executare a mandatului de executare a pedepsei
 închisorii // 653
executare a prestării muncii în folosul
 comunității // 653
executare a prestațiilor reciproce // 654
executare cambială // 654
executare din oficiu // 654
executare împotriva moștenitorilor debitorului // 654
executare în lipsa părților // 655
executare în natură a obligațiilor // 655
executare provizorie // 655
executare silită // 656
executare silită a altor obligații de a face sau a
 obligațiilor de a nu face // 657
executare silită a unei hotărâri supuse controlului
 judiciar // 658
executare silită directă // 658
executare silită fără somație // 658
executare silită imobiliară // 659
executare silită indirectă // 659
executare silită mobilă // 659
executarea hotărârii arbitrale // 661
executarea silită a creanțelor bugetare // 662
executarea silită a obligațiilor // 663
execuția bugetară // 665
execuția de casă bugetară // 665
execuția sau interpretarea colectivă a unei
 opere // 665
execuție de lucrări // 665
execuție sau interpretare // 665
execuțiune testamentară // 666
executiv // 666
executor fiscal // 667
executor judecătorec // 667
executor testamentar // 668
exegeza dreptului // 669
exemplare (mărfuri) pirat sau contrafăcute // 669
exemplare ale unei opere // 669
exequatur // 669
exercitare a dreptului /exercițiul dreptului // 670
exercitarea abuzivă a dreptului procesual // 670
exercitarea acțiunii civile din oficiu // 670
exercitarea autorității părintești // 670
exercitarea căii de atac // 671
exercitarea fără drept a unei profesii sau
 activități // 671
exercitarea mandatului // 671
exercitarea recursului în casație // 672
exercitarea unui drept // 672
exercițiu bugetar // 672
exercițiu fiscal // 672
exercițiu maritim // 672
exercitor // 673
exheredatio // 673
exhibere // 673
exhumare // 673
exigibilitate // 674
exigibilitatea obligației bugetare // 674
exil // 674
exilium // 675
existența dreptului pretins // 675
existența unui termen de plată // 675
exonerare de răspundere // 675
exonerarea pârâtului de la plată // 676
expectativă // 677
expediție // 677
expediționar // 678
expeditor // 679
expensilatio // 679
experiențele nucleare franceze // 679
experiment // 680
expert // 680
expertiză // 681
expertizarea scrisului (prezentarea scriptelor de
 comparație) // 686
exploatare în participațiune // 687
exploatarea cerșetoriei // 687
exploatarea creației intelectuale // 687
exploatarea navei // 687
exploatarea patrimonială a unei persoane
 vulnerabile // 687
exploatarea unei persoane // 687
explorare // 688
explozie // 689
export // 689
export de capital // 690
expoziție // 690

- expresii utilizate în clauzele contractuale maritime
 pentru desemnarea excepțiilor (expresii
 maritime) // 691
- expressis verbis // 692
- expromissio // 692
- expropriator // 692
- expropriere // 692
- expulzare // 694
- expunere de motive // 694
- expunere spre vânzare de alimente, băuturi ori alte
 produse falsificate sau substituie // 694
- expunerea faptelor - istoricul faptelor // 695
- expunerea publică a unei opere // 695
- extensii de acoperire (clauze suplimentare) // 695
- externalizare // 695
- extindere a urmăririi penale // 695
- extinderea acțiunii penale // 696
- extinderea competenței teritoriale // 696
- extinderea UE // 696
- extra commercium // 697
- extra ordinem // 698
- extra petita // 698
- extract statisticesc // 698
- extradeltic // 698
- extragere // 698
- extranet // 698
- extraordinaria cognitio // 698
- extras al raportului de activitate // 698
- extras de carte funciară // 699
- extras din jurnalul de bord // 699
- extrateritorialitate // 699
- Exxon Valdez, petrolier american (1989) // 699

ENCICLOPEDIA JURIDICĂ ROMÂNĂ

VOLUMUL II

D-E

Universitatea
„Titu Maiorescu” din București



Institutul de Cercetări Juridice
„Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române



INIȚIATORI ȘI EDITORI GENERALI AI PROIECTULUI

Prof. univ. dr. Iosif R. Urs
Președintele
Universității „Titu Maiorescu” din București

Prof. univ. dr. Mircea Duțu
Directorul Institutului de Cercetări Juridice
„Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

ENCICLOPEDIA JURIDICĂ ROMÂNĂ

VOLUMUL II

D-E

COORDONATORI GENERALI AI VOLUMULUI

Prof. univ. dr. Corneliu Bîrsan
Prof. univ. dr. Iosif R. Urs

Prof. univ. dr. Adrian Severin
Prof. univ. dr. Nicolae Volonciu



Editura
Academiei Române



Editura
Universul Juridic

București
2021

INIȚIATORI ȘI EDITORI GENERALI AI PROIECTULUI

Prof. univ. dr. Iosif R. Urs – Președintele Universității „Titu Maiorescu” din București
Prof. univ. dr. Mircea Dușu – Directorul Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

COORDONATORI GENERALI AI VOLUMULUI*

Prof. univ.dr. Corneliu Birsan
Prof. univ. dr. Adrian Severin
Prof. univ. dr. Iosif R. Urs
Prof. univ. dr. Nicolae Volonciu

CONTRIBUTORI*

TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI; LOGICĂ JURIDICĂ; PSIHOLOGIE JURIDICĂ; FILOSOFIA DREPTULUI; DOCTRINE JURIDICE

prof. univ. dr. Mihai Bădescu – coordonator
conf. univ. dr. Mihail Niemesch – coordonator
ambasador dr. filoz. Dan Mihai Bărliba
prof. univ. dr. Emilian Ciongaru
prof. univ. dr. Ion Craiovan
prof. univ. dr. Nicolae Culic
prof. univ. dr. filoz. Dumitru Gheorghiu
cercetător șt. gr. I Sofia Popescu

DREPT CONSTITUȚIONAL

conf. univ. dr. Marius Nicolae Balan – coordonator
prof. univ. dr. Adrian Severin – coordonator
conf. univ. dr. Silviu Gabriel Barbu
prof. univ. dr. Mircea Criste

DREPT ADMINISTRATIV

prof. univ. dr. Ioan Alexandru – coordonator
prof. univ. dr. Verginia Vedinaș – coordonator
prof. univ. dr. Vasilica Negruț
prof. univ. dr. Alina Livia Nicu

DREPT CIVIL

prof. univ. dr. Sache Neculaescu – coordonator
prof. univ. dr. Iosif R. Urs – coordonator
conf. univ. dr. Iliora Genoiu
conf. univ. dr. Petruța Elena Ispas
lect. univ. dr. Ioan Morariu
conf. univ. dr. Bogdan Pătrașcu
conf. univ. dr. Carmen Todică

DREPT PROCESUAL CIVIL

prof. univ. dr. Gabriela Răducan – coordonator
conf. univ. dr. Mădălina Dinu
conf. univ. dr. Eugen Hurubă
lect. univ. dr. Nicolae Horia Țiț

DREPT PENAL

prof. univ. dr. Alexandru Boroi – coordonator
conf. univ. dr. Ionuț Andrei Barbu
conf. univ. dr. Mirela Gorunescu
asist. univ. dr. Iulia Elena Nistor
lect. univ. dr. Bogdan Virjan

DREPT PROCESUAL PENAL

prof. univ. dr. Carmen Silvia Paraschiv – coordonator
lect. univ. dr. Denisa Barbu
lect. univ. dr. Georgiana Maria Teodorescu

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

conf. univ. dr. Felicia Maxim – coordonator
prof. univ. dr. Dumitra Popescu – coordonator

ambasador prof. univ. dr. h.c. Ion M. Anghel
prof. univ. dr. Olimpiu Crauciuc
prof. univ. dr. Nicoleta Diaconu
prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu
prof. univ. dr. Gabriela Oanță
conf. univ. dr. Roxana Mariana Popescu
asist. univ. dr. Ramona Predescu

DREPTURILE OMULUI

prof. univ. dr. Nicolae Voiculescu – coordonator
asist. univ. dr. Maria Beatrice Berna

DREPTUL UNIUNII EUROPENE

prof. univ. dr. Augustin Fuerea – coordonator
prof. univ. dr. Adrian Severin – coordonator
prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu
prof. univ. dr. Gabriela Oanță
conf. univ. dr. Roxana Mariana Popescu

DREPT COMERCIAL; DREPTUL CONCURENȚEI; DREPTUL INSOLVENȚEI

prof. univ. dr. Smaranda Angheni – coordonator
cercetător șt. gr. I Gheorghe Buta – coordonator
lect. univ. dr. Paul George Buta
dr. Dragoș Călin
lect. univ. dr. Mihaela Georgiana Iliescu
conf. univ. dr. Carmen Pălăcean
prof. univ. dr. Florentina Camelia Stoica
jud. dr. Nicoleta Țandăreanu

DREPTUL TRANSPORTURILOR

prof. univ. dr. Olimpiu Crauciuc – coordonator
prof. univ. dr. Constantin Anechitoae
prof. univ. dr. Florica Brașoveanu

DREPT BANCAR

ec. dr. Vasile Săvoiu

* în ordine alfabetică

DREPTUL MUNCII

prof. univ. dr. Alexandru Țiclea – coordonator
prof. univ. dr. Nicolae Voiculescu – coordonator
conf. univ. dr. Laura Georgescu
lect. univ. dr. Radu Ștefan Pătru
prof. univ. dr. Iosif R. Urs

DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

prof. univ. dr. Ioan Chelaru – coordonator
conf. univ. dr. Aurelian Gherghie
prof. univ. dr. Adrian Severin

DREPT ROMAN

prof. univ. dr. Emil Molcuț – coordonator
lect. univ. dr. Alina Monica Axente

ISTORIA DREPTULUI ROMÂNESC

prof. univ. dr. Emil Molcuț – coordonator
cercetător indep. Cătălin Boboc
lect. univ. dr. Andrei Tinu

CRIMINALISTICĂ

prof. univ. dr. Emilian Stancu – coordonator
lect. univ. dr. Gabriela Matei
conf. univ. dr. Adrian Cristian Moise

MEDICINĂ LEGALĂ

prof. univ. dr. Valentin Iftenie – coordonator
dr. Francesca Culea
prof. univ. dr. Sorin Hostiuc

DREPTUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

prof. univ. dr. Viorel Roș – coordonator
prof. univ. dr. Teodor Bodoașcă
lect. univ. dr. Paul George Buta
lect. univ. dr. Ciprian Raul Romițan

DREPT FINANCIAR; DREPT FISCAL

lect. univ. dr. Aurelia Herling
lect. univ. dr. Ioan Morariu
prof. univ. dr. Ionica Oncioiu

DREPTUL MEDIULUI; DREPTUL URBANISMULUI; DREPTUL CONSTRUCȚIILOR

prof. univ. dr. Mircea Duțu
conf. univ. dr. Andrei Duțu
lect. univ. dr. Mihaela Paul

DREPTUL ASIGURĂRILOR

prof. univ. dr. Dumitru Badea – coordonator
prof. univ. dr. Felicia Alexandru
av. Liviu Chiric
conf. univ. dr. Laura Elly Naghi

DREPTUL FAMILIEI

conf. univ. dr. Antigona Camelia Iordana – coordonator
prof. univ. dr. Teodor Bodoașcă

DREPT MEDICAL

asist. univ. dr. Nicoleta Ramona Predescu
prof. univ. dr. Iosif R. Urs

DREPT NOTARIAL

prof. univ. dr. Liviu Bogdan Ciucă
notar publ. dr. Viorel Mănescu
conf. univ. dr. Manuela Tăbăraș

DREPTUL COMERȚULUI INTERNAȚIONAL; DREPT COMPARAT

prof. univ. dr. Adrian Severin – coordonator
lect. univ. dr. Roxana Maria Chiriac
conf. univ. dr. Carmen Pălăcean

CONSULTANȚI ȘTIINȚIFICI*

prof. univ. dr. Florian Bercea
prof. univ. dr. Emese Florian
prof. univ. dr. Evelina Oprina

prof. univ. dr. Nicolae Popa
prof. univ. dr. Constantin Sima

Evaluarea formei finale a textelor termenilor a fost realizată cu sprijinul
Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

AU MAI CONTRIBUIT*

dr. Cristina Casian, asist. univ. drd. Lorena Codeia, șef lucr. dr. Mihnea Costescu, av. dr. Luiza Neagu, prof. univ. dr. Maria Niculescu, av. dr. Anne Marie Oprețoiu, dr. Cristian Păparău, dr. Mariana Roșu, conf. univ. dr. Alexandru Șerban Stănescu, conf. univ. dr. Andreea Teodora Stănescu, prof. univ. dr. Andreea Simona Uzlău

MANAGER PROIECT

Loredana Mariana Belu

MULȚUMIRI

Inițiatorii și coordonatorii volumului aduc mulțumiri colectivului Universității „Titu Maiorescu” din București format din asist. univ. dr. Maria Beatrice Berna și asist. univ. dr. Nicoleta Ramona Predescu, pentru valoroasa contribuție adusă la uniformizarea redactării și actualizarea documentării.

* în ordine alfabetică

CUVÂNT-ÎNAINTE

Românii au reputația unui popor priceput în lansarea unor proiecte grandioase, exprimând inteligență și spirit creator, pe care însă rareori le termină.

Când în aprilie 2015, în Aula Academiei Române, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” și Universitatea „Titu Maiorescu” din București, după câțiva ani buni de tatonări și pregătiri, lansau proiectul Enciclopediei Juridice Române, mulți au gândit că lucrurile nu vor trece dincolo de cea frumoasă festivitate. Era „un pod prea îndepărtat”, ca să folosim expresia unui general britanic din cel de al Doilea Război Mondial, o țintă mult prea ambițioasă pentru vremurile noastre de frugalitate intelectuală și sete pantagruelică de profituri rapide, de superficialitate și individualism.

Acest scepticism inițial a amplificat atât uimirea, cât și admirația publică la apariția primului volum al Enciclopediei, în toamna anului 2018, tot în Aula Academiei Române, dar și în cadrul unei ceremonii organizate în Sala „Mitiță Constantinescu” a Băncii Naționale a României. Acel prim volum, cuprinzând aproximativ 3000 de definiții ale unor termeni și expresii relevante pentru domeniul dreptului și cele conexe lui, corespunzând primelor trei litere ale alfabetului român, a însumat peste 1000 de pagini, într-o prezentare grafică cu valoare bibliofilă, fiind editat, în colaborare, de Editura „Universul Juridic” și Editura Academiei. Lucrarea avea să fie onorată de către Uniunea Juriștilor din România cu Premiul „Andrei Rădulescu”, în domeniul științelor juridice interdisciplinare.

La data lansării volumului I, mulți se întrebau dacă nu cumva acesta va fi și ultimul. La urma urmelor, sunt atâtea proiecte românești care s-au împotmolit de la prima brazdă. Iată însă că după numai trei ani de la lansarea volumului consacrat termenilor și expresiilor care încep cu A, B și C, sunt gata de lansare volumul al doilea (literele D și E) și volumul al treilea (literele F, G, H, I și Î). Este vorba despre alte câteva mii de definiții, adunând peste jumătate de milion de cuvinte și câteva milioane de caractere, de-a lungul a circa 1300 de pagini. Aceasta este opera colectivă impresionantă a peste 100 de contributory, coordonată de specialiști reputați ai dreptului și realizată cu asistența unor alte personalități ale școlii de drept românești, în calitate de consultanți.

Ceea ce impresionează, dincolo de aceste observații cantitative, este orientarea coordonatorilor către includerea, alături de termenii aparținând propriu-zis dreptului, și a multor concepte aparținând unor domenii – în special, economia – aflate într-un raport de conexitate cu științele juridice și fără înțelegerea cărora opera juridică riscă să se rupă de realitate, iar realitatea riscă să rămână fără sprijinul unei ordini juridice inspirate de propriile sale legități obiective, cu perspectiva deloc fericită ca cele două, dreptul și faptele, să intre în conflict. În acest context remarc numărul semnificativ de definiții cuprinse în volumul de față, referitoare la dreptul bancar și operațiunile bancare, alături de cele având ca obiect o serie de fenomene și teorii economice.

Firește, nu are cum să nu ne fure un zâmbet gândul că, grație contribuției științifice despre care vorbim aici, a autorilor și colaboratorilor cărora le datorăm Enciclopedia, bancherii vor înțelege mai bine dreptul și limitele în care acesta le permite să se miște, în timp ce juriștii vor înțelege mai bine fenomenul economic și rațiunea procedurilor bancare.

Remarcabil, de asemenea, este și efortul contributorilor de a echilibra sinteza cu analiza, ceea ce face ca multe dintre textele elaborate pentru explicarea unui concept să debuteze cu o definiție care surprinde esența obiectului cercetat, pentru a fi urmată de elaborări analitice și nuanțări relevante, cărora li se adaugă luări de poziție doctrinară, adesea inovative și curajoase, cu privire la unele chestiuni controversate, în trecut de natură a-i fi dezbinat pe teoreticieni și a-i fi bulversat pe practicieni.

Banca Națională a României a fost bucuroasă să sprijine realizarea volumului prin implicarea directă a propriilor săi experți. Așa cum niciun segment al vieții sociale nu poate ignora regula de drept care îl ordonează, tot așa multe activități sociale nu se pot desfășura fără implicarea, directă sau indirectă, a instituțiilor financiar-bancare. De aceea, simbioza celor două domenii, realizată și consolidată inclusiv prin acest volum al Enciclopediei Juridice Române, nu poate fi decât salutată. Aceasta vorbește și despre utilitatea reală a lucrării, despre aptitudinea sa de a răspunde intereselor mediului academic, ca și celor practice, nevoilor mediului juridic, dar și celor ale sferei economice, cu efecte benefice atât în planificarea politică și normativă, cât și în implementarea politicilor și aplicarea legilor.

Este firesc, așadar, ca Enciclopedia Juridică Română să fie considerată o lucrare științifică de importanță națională și să fie recunoscută și sprijinită ca proiect național de Academia Română și, în mod special, de Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologie a acesteia.

Felicitându-i încă o dată pe inițiatori, coordonatori, contributory și editori cu ocazia apariției volumului al doilea al Enciclopediei Juridice Române, îmi exprim nu numai speranța că lucrarea va fi dusă până la finalul ei, dovedind că românii pot termina frumos ceea ce au început frumos, ci și speranța că mesajul ei exemplar de dăruire, perseverență și probitate științifică va inspira și generațiile viitoare spre a face din această carte, ca și din altele asemenea ei, o adevărată ființă vie mereu perfectibilă, mereu în evoluție, mereu mai utilă cetățenilor și cetății, românilor și lumii.

Academician **Mugur ISĂRESCU**
Președintele Secției de Științe Economice, Juridice și Sociologie
a Academiei Române
Guvernatorul Băncii Naționale a României



PREFAȚĂ

1. Volumul de față, cel de al doilea al Enciclopediei Juridice Române, include noțiunile și expresiile cu relevanță juridică corespunzând literelor D și E.

Elaborarea volumului a acoperit o perioadă de lucru de aproximativ trei ani, de la apariția volumului I, și a reclamat contribuția a peste 100 de specialiști în domeniul dreptului și domenii conexe (economie, filosofie, logică, sociologie, politologie, psihologie, etică, istorie, medicină, informatică etc.), din mediul academic (cadre universitare și cercetători) și al practicienilor cu activitate desfășurată în diferite centre de reflecție juridică ale țării, sprijiniți de mai mulți consultanți și de un excelent personal tehnic.

Lucrarea mărturisește faptul că **dreptul nu trăiește în afara realității sociale și că nu există zonă a realității sociale aflată în afara ordinii de drept**. De aceea, **o abordare enciclopedică a dreptului nu poate ignora caracterul său pluridisciplinar**. Este motivul pentru care printre termenii definiți se găsesc și unii aparținând unor domenii nejuridice (în primul rând, economia și sociologia), dar fără aportul cărora gândirea juridică nu s-ar mai putea dezvolta, știința dreptului nu ar mai păstra legături cu viața reală și ordinea juridică și-ar pierde eficiența ca sursă a unei armonii sociale durabile.

2. Prima ambiție a lucrării de față, aflată pe o linie de continuitate cu concepția volumului precedent, este aceea de a reabilita știința dreptului și de a-i restabili întăietatea în raport cu legislația.

Spre deosebire de ceea ce mulți, în special nejurisți, cred, trebuie precizat că **legea nu schimbă realitatea**. Realitatea este cea care este. Ea este un dat, iar legea poate doar să îi administreze efectele astfel încât să permită coexistența liniștită a membrilor societății, căutând, totodată, echilibrul dintre satisfacerea aspirațiilor de progres ale indivizilor, fiecare cu resursele și prioritățile sale, și satisfacerea nevoilor de dezvoltare colectivă ale unor comunități eterogene, a căror existență stă sub semnul variabilelor geografice și al transformărilor tehnologice.

Legile progresului nu sunt legi juridice. Fiecare domeniu al realității își are propriile legi obiective, care se exprimă independent de dorințele legiuitorului, dar care trebuie „civilizate” de legiuitor, adică puse în slujba comunității, a cetății, prin traducerea lor în termenii raporturilor de putere dintre persoane, fie ele subiecte individuale sau colective, fie animate de interese private sau mandatate a supraveghea interesele comune. **Atunci când legea juridică subiectivă nu ține seama de legea obiectivă a domeniului reglementat, dreptul intră în conflict cu realitatea, în loc să o domesticească, o tulbură și, în ultimă instanță, faptele se revoltă împotriva dreptului.**

În mare măsură, acesta este un fenomen care se desfășoară sub ochii noștri. El este unul periculos și nu avem voie să îl ignorăm. Numeroase situații negative de ordin economic, social, politic, cultural etc. care ne înconjoară sunt rezultatul unui voluntarism legislativ luxuriant, neprofesionist și chiar iresponsabil, care a uitat că **legea trebuie să fie precedată de știința dreptului și să fie produsul acesteia, iar nu invers**. Romanii au înțeles-o și au afirmat-o răspicat. Deși le-am preluat unele reguli și principii de drept, nu le-am preluat și înțelegerea profundă a fenomenului juridic.

Comunitățile ai căror membri suntem trăiesc între două jaloane pe care le-am putea asemui cu stâlpii de rezistență ai unei construcții. Unul este stâlpul de rezistență alcătuit din legile realității obiective, iar celălalt este stâlpul de rezistență al legilor juridice subiective. Aceste două structuri nu alcătuiesc un edificiu. Lăsate în atare paralelism, ele nu servesc la nimic; mai rău încurcă. Știința dreptului este arcul care le unește și le include într-un tot coerent și util. Acest arc permite trecerea a ceea ce este obiectiv în expresie subiectivă, împăcându-le, în același timp, pe cele două, unindu-le, în loc să le lase într-o relație de ignorare reciprocă sau de opoziție.

Știința dreptului este receptorul și interpretul legităților domeniului de reglementat, pe care le transpune apoi în limbaj legislativ; și tot ea este aceea care realizează critica legislației pentru a stabili ce

reglaje sunt necesare astfel încât puterea politică să nu violenteze puterea faptului natural. Negocierea permanentă dintre legea faptului și faptul legii se desfășoară în și prin știința dreptului.

Atunci când o lege nu ne este cunoscută, comportamentul subiectului de drept trebuie să plece de la prezumția (relativă) că ea este conformă cu principiile și raționamentele științei dreptului. Atunci când interpretarea *prima facie* a legii, din perspectiva științei dreptului, duce la concluzia că legislația este în conflict cu știința, jurisprudența trebuie chemată să asigure, tot pe calea interpretării, prevalența celei din urmă, până când, la alarma doctrinei, legiuitorul va interveni și va aduce modificări dreptului pozitiv.

Când Cicero spunea că „suntem robii regulii pentru ca astfel să fim liberi”, el îi avea în vedere pe membrii cetății a căror libertate nu se putea obține decât prin respectarea regulilor jocului și în limita respectului pentru acestea. Relația științei dreptului cu regula de drept este însă alta: „pentru a fi liberi, regula de drept trebuie să fie robul științei dreptului”. Iar aceasta nu pentru că am crede în existența unei reguli de drept natural apriorice, care ar fi revelată inițiatorilor în știința dreptului și care ar premerge regulii stabilite de legiuitor, impunându-se acestuia, și nici pentru că am susține, așa cum fac regimurile totalitare, existența unui adevăr științific unic care nu mai lasă loc dubiului, dezbaterii și liberului-arbitru. **Terenul științei, în acest caz, este cel al întâlnirii dintre voința politică liberă și legitățile domeniului de reglementat, cel al mariajului libertății cu cunoașterea, cel al opțiunii informate. Numai pe acest teren diversitatea intereselor și cea a soluțiilor, subsumate ideii de libertate, au sens.**

Ceea ce se constată este faptul că juriștii contemporani nu gândesc întotdeauna dreptul în termenii științei, ci în cei ai legislației. Nu se mai poate scrie sau vorbi despre drept, dacă nu se pornește de la legislație; de multe ori se pornește și se rămâne la legislație, care a devenit substitutul dreptului, epuizându-i întreaga substanță și secătuiind gândirea juridică. Aceasta explică și inflația normativă/legislativă, terenul de pe care a fost alungată doctrina generalizatoare și integratoare fiind inevitabil invadat de o mulțime nesfârșită de reguli tehnice care, în lipsa ancorelor teoretice, sunt în veșnică schimbare și pe care subiectul de drept uluit nu mai are cum să le cunoască. Astfel, **adagiul „nemo censetur ignorare legem” (nimeni nu poate invoca necunoașterea legilor) devine o pură ficțiune, iar supremația legii, o iluzie.**

Ramuri întregi de drept sunt definite exclusiv ca sumă de norme și nimeni nu se mai obosește să identifice și să articuleze o teorie generală a acestora. Or, **dacă în masa normelor care disciplinează anumite raporturi juridice cu obiect identic sau asemănător nu se pot găsi concepte, raționamente, principii și reguli comune, care să își găsească justificarea în realitatea socială și economică, iar nu în voința politică a legiuitorului, și care să răspundă unor obiective para-legislative cu caracter strategic, iar nu unor interese imediate cu caracter tactic, nu putem vorbi de ramuri de drept, ci doar de seturi de reglementări.**

Efortul de a cerceta dreptul din perspectivă științifică, iar nu sub apăsarea autorității politice materializate în legislație, caracterizează acest volum. Deși respectivul efort nu a dat roade depline, avem convingerea că s-au făcut pași importanți în direcția corectă. Chiar dacă lucrul este departe de a fi terminat, sperăm că am pus măcar bazele unui șantier în care se va putea lucra cu mai mult spor odată cu abordarea viitoarelor volume ale Enciclopediei sau în contextul altor eforturi doctrinare de la care **să aflăm și ce spune legea, dar mai ales ce ar trebui să spună și, în subsidiar, de ce spune ceea ce spune.**

3. A doua mare ambiție a lucrării noastre a fost aceea de a reface coerența dreptului, subminată de decenii, atât prin cercetarea paralelă a ramurilor sale, cât mai ales prin inventarea unor ramuri noi care s-au dezvoltat fără a mai ține seama de principii științifice și fără a se corela una cu alta.

Cândva dreptul civil era temelia tuturor ramurilor de drept. Se mersese până acolo încât să se susțină că nu există decât drept civil. De aici, deși, formal, prin noul Cod civil s-a ajuns la o unificare a dreptului privat (altminteri, criticabilă prin dogmatismul ei), știința dreptului s-a fragmentat, slujitorii săi uitând, că înainte de a fi constituționaliști, civilști, comercialști, penaliști, proceduriști etc., sunt... juriști și că **ramurile dreptului, asemenea drepturilor și obligațiilor din contractele sinalagmatice, trebuie să se sprijine și să se completeze una pe cealaltă, în așa fel încât cu toate să se articuleze într-un sistem cu adevărat funcțional.**

Lipsa unei viziuni științifice integratoare a condus la ceea ce s-ar putea numi desocializarea profesioniștilor dreptului. Specialiștii diverselor ramuri și-au pierdut abilitatea de a discuta între ei pentru a ajunge la abordări convergente, pentru a stabili în ce fel ordinea juridică specifică uneia dintre ele ajută la consolidarea ordinii juridice specifice celorlalte. Lipsa unui asemenea dialog nu numai că a exclus interdisciplinaritatea, dar a atrofiat și abilitatea comparației. **Exponenții ramurilor de drept au dezvoltat un anume dogmatism și exclusivism, care au pus în contradicție unitatea și coerența stării de fapt, pe de o parte, cu pluralitatea și autonomia relativă a ramurilor de drept, pe de altă parte.**

Așa se face că doctrina a ajuns să creeze convingeri adverse celor implicați în cercetarea și fundamentarea teoretică a diferitelor ramuri de drept (teoria generală a dreptului face loc dogmaticii de ramură), în timp ce practica este pe punctul de a genera un adevărat haos, făcând ca ceea ce este premiat în dreptul privat, să fie pedepsit în dreptul public, iar ceea ce este recomandat în dreptul public să fie sancționat în dreptul privat. Astfel de situații creează insecuritate juridică, frânează dinamica socială și generează blocaje instituționale.

În lipsa unei doctrine științifice care să se opună justițiar populismului, s-a ajuns ca logica raporturilor sociale civile, comerciale, constituționale, administrative etc. să fie pusă în umbră de logica penalistă. Regula de drept procesual potrivit căreia „penalul ține în loc civilul” s-a transformat, pe nebagate de seamă, în regulă de drept material cu înțelesul că „penalul ține în loc socialul” sau „penalul ține în loc dezvoltarea”.

Dacă în dreptul comercial, pornind de la constatarea că scopul comerțului este profitul (*finis mercatorum est lucrum*) și că, potrivit legilor economice, profitul crește prin creșterea vitezei de circulație a capitalului, se acordă prioritate voinței aparente, în raport cu voința reală, și se încurajează subiectele de drept să intre cu celeritate în raporturi juridice, fără a mai cerceta îndelung dacă nu cumva realitatea este alta decât cea indicată de aparență, în dreptul penal, omisiunea de a investiga situația de fapt până în cele mai mici detalii și aproximările valorice justificate în logica celerității comerciale, ca exigență obiectivă, au fost aspru condamnate.

Dacă în dreptul civil manifestarea de voință făcută în glumă (*iocandi causa*) este nulă și, de aceea, nu produce efecte juridice, consimțământul fiind cercetat cu atenție pentru a se stabili dacă el a exprimat o intenție autentică de angajare într-un raport juridic, în dreptul penal, o ofertă de dare de mită făcută fără nicio intenție serioasă sau printr-o exprimare eronată, neurnată de niciun gest material care să confirme autenticitatea laturii subiective a unei eventuale infracțiuni, a fost pedepsită, sub cuvânt că infracțiunea este una de pericol, iar nu una de rezultat. Astfel, glumele și presupusele intenții sugerate de ele au produs consecințe juridice grave (de natură penală), fără a se fi cercetat măcar dacă pericolul invocat era unul teoretic sau unul autentic, unul aparent sau unul real, unul cu o minimă consistență sau unul fără niciun impact.

Consecințele negative ale unor asemenea abordări au fost potențate de precaritatea culturii dubiului în societatea românească actuală, dar au și contribuit la dezvoltarea acesteia. Ideea că suspectul este totdeauna vinovat a ajuns, astfel, să domine dreptul românesc, nu doar în sălile tribunalelor, ci și pe stradă, unde „judecătorii de ocazie” soluționează cauzele aflate pe rolul instanțelor judecătorești înainte ca acestea să se pronunțe.

Există și situații în care lipsa de comunicare conduce la convergențe nepotrivite și nedorite. Astfel, în logica dreptului civil, se poate susține că și culpa cea mai mică declanșează răspunderea. O asemenea regulă a fost preluată de dreptul penal, deși logica acestuia, bazată pe importanța impactului social al fetei ilicite, exclude sancționarea penală a unor fapte cu grad de pericolozitate redus. Astfel, **răspunderea civilă a ajuns să fie substituită în cazuri de răspunderea penală.** Refuzul producerii unui prejudiciu minim pentru ca abuzul în serviciu să fie considerat infracțiune este expresia acestui mod de gândire, în care logica civilistă a fost copiată, fără a fi înțeleasă, de logica penalistă.

Coerența ramurilor nu presupune unificarea sau uniformizarea, ci compatibilitatea logică și complementaritatea funcțională a reglementărilor. Lipsa de coerență poate rezulta și din contopiri forțate, cum a fost aceea dintre Codul civil și Codul comercial român, fără o suficientă grijă în a diferenția între logica

raporturilor juridice civile și cea a raporturilor juridice comerciale. Așa se face, de pildă, că, în contractele bancare, debitorii afectați de impreviziune sunt tratați la fel, fie că sunt subiecte de drept civil, fie că sunt subiecte de drept comercial, chiar dacă, evident, abilitățile lor în estimarea riscurilor sunt net diferite, iar posibilitățile financiare de a suporta efectele acestora, prin comparație cu creditorul bancar, de asemenea.

În redactarea volumului de față am încercat – și, într-o măsură rezonabilă, am reușit – ca definițiile date unor instituții aparținând unor ramuri de drept diferite să fie corelate între ele. În acest sens, termenii au fost împărțiți în **unidisciplinari, interdisciplinari și pluridisciplinari**. Cei dintâi aparțin unei singure ramuri de drept și au fost definiți de o singură echipă de specialitate. Cei din a doua categorie au fost definiți de echipa de specialiști ai domeniului de definiție considerat a fi principal, după care, pe textul acesteia, au intervenit specialiștii altor domenii care și-au revendicat termenii. Cei din a treia categorie au fost definiți în paralel de specialiștii tuturor domeniilor care și i-au revendicat, întrucât s-a apreciat că diferențele de perspectivă și tratament de la un domeniu la altul sunt prea mari pentru a putea fi marcate prin simple nuanțe sau accente. În toate cazurile, acordul fin a fost realizat de coordonatorii volumului. Inclusiv în această privință drumul de parcurs către coerența ramurilor de drept este încă lung, dar avem speranța că începutul este bun, iar continuarea, încurajată.

4. Cea de a treia ambiție a fost una de ordin terminologic, ea pornind de la observația că dezvoltarea separată a ramurilor de drept, dar și a discursului juridic în general a dus și la o multiplicare a termenilor folosiți, ajungându-se la numeroase sinonimii, omonimii și antonimii, care, neconștientizate, fac comunicarea între specialiști foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă. În acest context, apare problema uniformizării limbajului juridic.

În continuare se pune, de pildă, problema termenilor „culpă” și „vinovăție”, care sunt folosiți cu înțelesuri diferite, mai ales când este vorba despre discursul de drept public și cel de drept privat.

De asemenea, termenul „instanță” pentru unii are exclusiv înțelesul de „instanță judecătorească”, în timp ce pentru alții el desemnează orice for în care este exercitată o autoritate și care poate fi nu doar judiciar, ci și legislativ sau administrativ.

O problemă aparent mai simplă a fost ridicată de nevoia opțiunii între cele două forme plurale ale substantivului „subiect (de drept)”. Cum rămâne să spunem? „Subiecte”, precum spun specialiștii de drept privat, sau „subiecți”, cum se exprimă specialiștii în drept public? Originea acestei diferențe este greu de stabilit și nici nu știm cât de importantă este. Folosirea ambelor forme, mai ales în aceeași lucrare, este greu de admis. Am optat pentru pluralul „subiecte” dintr-un principiu: limbajul civilist/privatist trebuie să aibă prioritate într-o societate normală, iar prin promovarea acestuia găsim și o cale de a ne opune tendinței de „penalizare” a dreptului, respectiv încercării de acreditare a ideii că dreptul penal este regina ramurilor de drept sau soarele în jurul căruia celelalte ramuri sunt chemate să se învâртеască.

Diferențe de vocabular se observă și între limbajul științific și cel al dreptului pozitiv. Astfel, textul legii fundamentale definește „legile constituționale” ca fiind exclusiv cele al căror obiect se referă la revizuirea Constituției. Restul legilor ar intra cu toate în categoria legilor infraconstituționale, care s-ar împărți doar în legi ordinare și legi organice. Sfera legilor ce pot fi denumite pe drept cuvânt „constituționale” este însă, la o analiză științifică, mult mai largă. Acolo intră și legile de „origine constituțională”, respectiv legi a căror adoptare este dispusă direct de Constituție, fie explicit, fie implicit, prin proclamarea unor principii (ex. „procurorii lucrează sub autoritatea ministrului justiției” sau statul român este „stat de drept” sau „Președintele poate fi pus sub acuzare pentru înaltă trădare”) care reclamă imperativ exprimarea în limbajul tehnic fără de care ordinea de drept rămâne ineficientă.

Chiar dacă, *stricto sensu*, aceste legi fac parte din dreptul intern, iar cel din urmă, potrivit tratatelor constitutive ale UE, se subordonează dreptului UE, ele au totuși un caracter constituțional aparte, astfel încât, în măsura în care Curtea Constituțională a României le confirmă conformitatea cu Constituția, cenzura Curții

de Justiție a Uniunii Europene este exclusă, dreptul unional neputând contraveni Constituțiilor naționale ale statelor membre. De aceea, atributul „constituțional”, asociat substantivului „lege”, trebuie definit din perspectiva unificării limbajului juridic.

La fel stau lucrurile cu instituția „societății”, pe care noul Cod civil român a transformat-o din gen în specie, numind astfel ceea ce știința dreptului trebuie să continue a numi „societate comercială”, așa cum, de altfel, o fac juriștii comercialiști. „Societatea comercială” este doar una dintre formele „societății”.

Tot de unificarea sau uniformizarea limbajului juridic ține și corectarea unor expresii fără sens intrate în circuitul lingvistic românesc prin erori de traducere din alte limbi. Un exemplu grăitor este cel al sintagmei de largă utilizare „stat de drept”. Legăturile abuzive care se fac cu aceasta și includerea în concept a unor teze care nu au nicio legătură evidentă cu el sunt posibile tocmai din cauza ambiguității sale.

În realitate, expresia a fost preluată din limba franceză, unde prin „*état de droit*” se înțelege „starea de legalitate” – chiar dacă „*état*” mai poate însemna și „stat”, iar „*droit*”, și „drept” –, ceea ce în limba engleză se exprimă prin formula mult mai clară „*rule of law*”, tradus nu ca „regula legii” și nici ca „guvernare prin lege” (situație cunoscută și în regimurile dictatoriale), ci ca „guvernarea legii”, echivalând cu formula „supremația legii”. În Constituția României acest concept, care exclude arbitrarul în conducerea statului și pune într-o legătură indestructibilă democrația, ca sistem de adoptare a legii, cu subordonarea oricărui act, indiferent de unde emană, față de dispozițiile legii și cu drepturile omului, se regăsește în formula potrivit căreia „*nimeni nu este mai presus de lege*”. În volum, ori de câte ori am putut, am evidențiat că „stat de drept” înseamnă „guvernarea legii”.

În fine, un ultim exemplu se referă la dilema alegerii între variantele de plural folosite pentru substantivul „*complet*”, respectiv „*complete*” sau „*completuri*”. Este posibil ca amândouă să fie corecte, așa cum unii susțin că este deopotrivă corect să spunem „*succese*” și „*succesuri*”. Am optat pentru „*complete*”, pentru simplul motiv că aceasta era forma folosită pe vremea în care limba română se găsea printre disciplinele de studiu și/sau probele concursului de admitere la facultățile de drept.

5. Volumul II al Enciclopediei Juridice Române, asemenea primului volum, ridică problema selecției termenilor definiți, precum și a amplitudinii definițiilor.

Selecția este, neîndoielnic, subiectivă și, de aceea, susceptibilă de controverse. Unii vor fi preferând ca și alți termeni să fi fost definiți. Alții vor opina că unii termeni nu era imperios să își găsească locul într-o lucrare dedicată dreptului. Pe de altă parte, pentru unii, unele definiții vor părea prea lungi, în timp ce, pentru alții, unele definiții vor fi prea sumare. În ceea ce ne privește, socotim că niciun termen sau expresie esențială nu a rămas în afară, în timp ce conceptele „neesențiale” introduse în volum nu au cum deranja. Rămâne însă pentru redactorii următoarelor ediții să revizuiască lista termenilor și să o amplifice sau să o restrângă în mod corespunzător.

Cât privește dimensiunea textelor, opțiunea coordonatorilor a fost pentru a ne depărta de formatul unui dicționar explicativ și a prezenta diversele concepte nu doar prin definiții sintetice, de regăsit, de regulă, în prima frază a fiecărui text dedicat unui anumit concept, ci prin mini-eseuri care să permită inclusiv abordarea și clarificarea unor aspecte controversate. În mare măsură, încercarea a reușit și, cu certitudine, efortul va trebui continuat.

Există totuși o diferență vizibilă între dimensiunile definițiilor. Motivele sunt obiective și subiective. Pe de o parte, unii termeni sau unele expresii nu se pretau la descrieri și comentarii ample. Sinteza trebuie și ea prețuită. Pe de altă parte, lucrarea a trebuit adaptată la stilurile contributorilor, fiind ținută să integreze diversitatea concepțiilor acestora asupra nivelului de profunzime al expunerii, precum și înclinația sau reticența lor în a se pronunța asupra unor probleme controversate. Evident, fiind o operă colectivă, iar majoritatea textelor fiind produsul mai multor contributori, aceste diferențe au fost reduse la maximum posibil, inclusiv prin intervenția coordonatorilor și cu sprijinul consultanților.

Așa se face că majoritatea problemelor mult disputate în mediul juridic își găsesc în acest volum, dacă nu soluția, cel puțin unul dintre posibilele răspunsuri, făcând din el o sursă de reflecție pentru teoreticieni și un instrument de lucru pentru practicieni.

Tocmai în ideea de a apropia lucrarea de nevoile pieței, am inclus mulți termeni dintr-un domeniu care rămâne încă misterios pentru majoritatea profesioniștilor dreptului, dar cu care ne întâlnim tot mai des și care este tot mai de neocolit: dreptul bancar și tehnica operațiunilor bancare. Efortul de a exprima limbajul tot mai codificat al specialistului din acest domeniu în vocabular juridic clasic și de a corela uzanțele născute în raporturile bancare cu conceptele fundamentale ale dreptului civil și raționamentele generale ale dreptului comercial a fost considerabil. Nu am fi putut face acest lucru fără implicarea experților BNR și fără sprijinul venit din partea altor instituții bancare. Datorită acestora, volumul cuprinde deslușiri fără precedent ale unor practici și concepte bancare, până acum, pentru cei mai mulți, total opace, dar și, ca urmare a întâlnirii cu teoria dreptului, precizări cu privire la cadrul juridic general, forjat de știința dreptului, în care imaginația speculativă a bancherilor trebuie să se situeze pentru a nu produce inechitate și instabilitate socială.

Ca metodă de redactare, merită subliniată împrejurarea că majoritatea termenilor sunt tratați printr-o frază sau un scurt text de început în care, așa cum cere tehnica definiției, a fost surprinsă esența instituției juridice în cauză, inclusiv după nevoi și posibilități, prin marcarea genului proxim și a diferenței specifice. Găsim aici una dintre diferențele între Enciclopedia Juridică Română și tratatele de drept, care descriu și comentează teze, instituții și norme, dar mai puțin le esențializează în formule sintetice. Or, o atare esențializare a presupus un efort enorm din partea contributorilor, confirmând zicala potrivit căreia pentru o oră de sinteză ai nevoie de o viață de analiză.

După această introducere, textele continuă cu comentarii dezvoltatoare care includ nuanțele indispensabile pentru înțelegerea problemei în amploarea și complexitatea ei, precum și cu prezentarea chestiunilor sensibile și controversate. Desigur, asemenea texte nu pot suplini tratatele sau monografiile și nici nu își propun acest lucru. Ele sunt instrumente alternative și complementare acestora.

De asemenea, într-o enciclopedie nu pot fi prezentate și comentate teoriile concurente într-o problemă sau alta. Atunci când a fost indispensabil și posibil, asemenea teorii au fost evocate succint.

În realizarea acestui volum, s-a considerat potrivită și inserarea unor fotografii care, pe de o parte, reproduc documente sau surprind imagini din istoria României, relevante în ceea ce privește construcția statului și dreptului român, cu un accent special asupra evoluției mediului academic românesc, iar pe de altă parte, evocă figuri devenite legendare ale școlii române de drept, ale Almei Mater în general, care impun, dincolo de hotarul vieții lor pământeste, respectul, recunoștința și neuitarea noastră, a urmașilor lor, în veacul veacurilor.

Adresăm mulțumiri speciale Bibliotecii Academiei Române, domnului acad. prof. ing. Nicolae Noica – directorul general al acesteia, pentru a fi permis accesul la documentația aflată în patrimoniul instituției și inserarea unor imagini fotografice dintre cele păstrate acolo în paginile prezentului volum. Mulțumim, de asemenea, colaboratorilor săi, Alina Popescu și dr. Emanuel Petac, pentru selecția materialului fotografic.

6. Enciclopedia este o amplă operă colectivă care, în domeniul vizat, ajunge la esență și, prin articularea elementelor de bază ale științei respective, trasează o anumită linie de gândire comună, fixează standarde de neignorat pentru toți specialiștii domeniului sau toți cei ce vor să se manifeste pe terenul său.

Vor fi, fără îndoială, mulți cei care nu vor împărtăși punctele de vedere exprimate în lucrarea de față sau le vor împărtăși cu rezerve ori cu argumente diferite. Mai ales în domeniul cercetării științifice, libertatea de opinie este și trebuie garantată. Dintr-o atare perspectivă, orice tratare critică este bine-venită, abordarea enciclopedică, inclusiv în drept, fiind nu un sfârșit de drum, ci un început la care ne întoarcem mereu.

Inclusiv Enciclopedia de față nu este o Biblie a dreptului. Ea nu descrie o istorie finită și nu formulează învățături eterne. Rolul ei este de a dinamiza reflecția și de a câștiga ea însăși dinamism ca urmare a invitației la dezbateri critice încapsulate în ea. Aceasta nu înseamnă însă că nu își păstrează rolul unic de far. Niciun corăbier al dreptului pozitiv, al doctrinei și jurisprudenței nu poate ignora acest far, nu își poate stabili trasee și nu poate da comenzi fără să îl caute și fără să se raporteze la el; altminteri riscul de a eșua printre stânci sau de a rata intrarea în ape sigure va crește enorm.

Putem critica și perfecționa o enciclopedie – inclusiv pe cea de față; dar nu o putem ocoli. Enciclopediile au rolul lor, ce nu poate fi negat nici măcar de imperfecțiunea lor. Cu aceste gânduri, convingeri și speranțe a fost scris și acest al doilea volum.

Coordonatorii generali ai volumului

D

D (dr. trans.), pavilion literal, din Codul Internațional de Semnale Maritime, prin care se trimite mesajul: „Mențineți-vă la distanță bună de mine, manevrez cu greutate!”.

da mihi factum, dabo tibi ius (lat.), „dă-mi faptele și îți voi da dreptul”, expresie care fixează distribuția prerogativelor procesuale pe care le au părțile și judecătorul în cadrul procesului civil. Exercițarea dreptului de dispoziție recunoscut părților presupune stabilirea obiectului și limitelor procesului, potrivit principiului disponibilității, judecătorului revenindu-i obligația de a face o corectă calificare juridică a actelor și faptelor pretinse de părți, cu respectarea principiului contradictorialității (**v.**) și a dreptului la apărare (**v.**) al acestora, chiar dacă părțile le-au dat o altă denumire. Judecătorul este obligat să manifeste rol activ, pentru a preveni orice greșală, astfel încât soluția pronunțată să fie legală și temeinică, scop în care poate pune în discuția părților aspecte care nu au fost menționate de acestea în cerere sau în întâmpinare, pentru a da faptelor și actelor pretinse calificarea juridică pe care o apreciază a fi cea corectă. Când însă părțile au convenit asupra calificării juridice a faptelor și actelor deduse judecății și au înțeles să limiteze dezbaterile la anumite aspecte ale cauzei, judecătorul se va pronunța în aceste limite, astfel cum au fost înțelese de părți.

dabilă (i. d. r.), a) denumire generică pentru toate dările medievale din Moldova; b) numele birului din Moldova, stabilit prin cislă (**v.**).

dăbilar (i. d. r.), a) denumirea persoanei care strângea birul (**v.**) în Evul Mediu; b) receptor.

dactilogramă (criminalistică), urmă lăsată de desenul papilar pe suprafața unui suport. **D.** poate fi imprimată voluntar sau involuntar. **D.** imprimată voluntar este denumită impresiune papilară și se obține prin procedeul de amprentare dactiloscopică. Constituie model de comparație și contribuie la verificarea, respectiv identificarea unei persoane. **D.** imprimată involuntar este

denumită urmă papilară (**v.**) și este formată în timpul săvârșirii unei fapte penale. Impresiunile și urmele papilare pot fi digitale sau palmare, în funcție de locul pe care se formează crestele papilare, respectiv pe degete sau pe palme, și plantare, atunci când crestele papilare se formează pe talpa picioarelor.

dactiloscopie (gr. *dactilos* – “deget” și *scopia* – “prin care se poate investiga, privi”) (criminalistică), ramură a tehnicii criminalistice care are ca obiect de studiu desenele papilare din zona digitală, palmară sau plantară, precum și urmele lăsate de aceste zone în câmpul infracțional, utile pentru identificarea persoanelor și a cadavrelor. Toate cercetările științifice efectuate asupra trăsăturilor desenului papilar și a utilității acestuia în identificarea persoanelor au contribuit la apariția acestei ramuri, foarte importantă pentru știința criminalisticii. Într-o formulare sintetică, **d.** este știința privind studiul desenelor papilare (**v.**).

DAF (dr.trans.), (*Delivered at Frontier* – “livrat la frontieră”), termen care, prin Regulile INCOTERMS 2011, a fost înlocuit cu termenii DAF (“*Delivered at Terminal*” – “livrat la terminal”) (**v.**) și DAP (“*Delivered at Place*” – “livrat în locul de destinație specificat”) (**v.**). În anul 2020, DAF din Regulile INCOTERMS 2011 a fost înlocuit cu DPU (*Delivered at Place Unloaded* – “livrat cu descărcare în locul de destinație

dagherotipie (dr. prop. int.), prima formă de fixare permanentă a imaginilor pe un suport fizic cu ajutorul unei camere obscure (fotografia). Aparatul cu ajutorul căruia s-a realizat prima imagine fotografică a fost produs în anul 1837 și poartă denumirea de „dagherotip”, după numele unuia dintre inventatori - Louis Jacques Mandé Daguerre, cel de al doilea fiind Joseph Nicéphore Niépce. Aparatul, care nu a fost brevetat de către inventatori, a stârnit senzație și s-a răspândit cu repeziciune, inventatorii devenind eroi naționali ai Franței și primind din partea statului o pensie viageră. Dagherotipul, care folosea o placă de cupru acoperită cu un strat de argint

fotosensibil și presupunea tratarea cu vapori de iod, este predecesorul aparatului de fotografiat cu rolfilm. La 19 august 1839, Franța a făcut cunoscută invenția lui Louis Jacques Mandé Daguerre și Joseph Nicéphore Niépce, calificând-o drept „un cadou gratuit pentru omenire”. Data de 19 august a fost declarată, în anul 2009, Ziua Mondială a Fotografiei.

dajdie (i. d. r.), uneori, dajde. a) termen care desemnează o taxă în Evul Mediu; b) bir; c) dare; d) impozit.

dajnic (i. d. r.), uneori, dăjdier. Contribuabil care plătea, în Evul Mediu, în Moldova și Țara Românească, birul și alte dări.

damnatio (dr. roman), declarație făcută la mancipațiunea fiduciară (**v.**), în scopul asumării unor obligații bănești. Creditorul îi impunea debitorului obligația de a restitui suma de bani primită prin cuvintele solemne *damnas esto*. **D.** ținea loc de hotărâre judecătorească, debitorul insolubil fiind supus executării silite asupra persoanei, considerându-se, astfel, că a fost judecat.

damnatio memoriae (lat.) “condamnarea memoriei” (dr. roman), anularea actelor emise de împărat și condamnarea memoriei acestuia de către Senat. În epoca principatului, Senatul, prezidat de consuli, a dobândit jurisdicția penală, ca instanță supremă, inclusiv în procesele cu caracter politic. În exercitarea acestei jurisdicții, Senatul judeca domnia împăratului, după moartea sa, iar dacă îi dezaproba actele, le anula și îi condamna memoria.

damnatio partes facit (dr. roman), determinarea părții care revine fiecărui legatar. Dacă în legatul *per damnationem* se utiliza o anumită formulă (*coniunctim*), în cazul **d.p.f.** se determina partea fiecărui legatar încă din momentul întocmirii testamentului, fără a mai avea loc acrescământul.

damnum (dr. roman), pagubă. Partea care nu își executa obligația din vina sa trebuia să plătească daune-interese pentru a-l despăgubi pe reclamant. Atunci când obligația avea ca obiect un bun sau o anumită lucrare, trebuia să se facă o evaluare în bani, conform principiului condamnării pecuniare. Evaluarea era făcută de către judecător sau de către părți. În evaluarea pagubei suferite de reclamant, judecătorul ținea seama nu numai de paguba reală, denumită *damnum*, ci și de câștigul de care reclamantul fusese

privat, denumit *lucrum*. Pornindu-se de la cei doi termeni, în dreptul modern s-au creat expresiile *damnum emergens* (paguba care se arată) și *lucrum cessans* (câștigul care lipsește). a) **d. emergens**, paguba efectivă – sintagmă care semnifică pierderea efectiv suferită de victima faptei prejudiciabile sau cea cauzată creditorului prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau cu întârziere, de către debitor, a obligațiilor generate de contract. În cazul răspunderii delictuale, se pot acorda despăgubiri și pentru un prejudiciu viitor, dacă producerea lui este neîndoielnică. Potrivit actualei reglementări, la cuantificarea pierderii efectiv suferite de cel prejudiciat, vor fi avute în vedere și cheltuielile pe care acesta le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului. Cât privește prejudiciul cauzat de pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului ori, după caz, a evitării pagubei, ținând cont de împrejurările faptei și de situația concretă a victimei. La răspunderea contractuală, debitorul răspunde doar de prejudiciile pe care le-a prevăzut sau pe care putea să le prevadă, excepție constituind prejudiciile cauzate prin neexecutarea intenționată sau din culpă gravă. Potrivit actualei reglementări, ce se vrea aliniată tendinței generale europene privind moralizarea contractului, debitorul nu datorează despăgubiri pentru prejudiciile pe care creditorul le-ar fi putut evita cu o minimă diligență; b) **d. infectum**, pagubă neprodusă, dar iminentă. Anumite litigii se puteau soluționa pe cale administrativă, fără organizarea unui proces, printr-o stipulațiune pretoriană. Atunci când o casă amenința să se prăbușească, vecinul îl putea constrânge pe proprietarul casei rău întreținute să promită, prin stipulațiune, că îi va plăti despăgubiri, în cazul prăbușirii casei sale peste casa vecină. Suma de bani era stabilită de către pretor și era atât de mare, încât părătul prefera să își repare casa, iar litigiul se soluționa fără organizarea unui proces; c) **d. iniuria datum**, pagubă cauzată pe nedrept – unul dintre primele delictive instituite de Legea celor XII table (449 a.Cr.), care avea să fie consacrat ulterior de Legea Aquilia (286 a.Cr.), cea care sancționa delictive precum uciderea unui sclav sau a unui animal aflat în cireadă, rănirea unui sclav sau a unui animal ori deteriorarea unui lucru al altuia. Pentru admiterea acțiunii (*actio Legis Aquiliae*), se cerea condiția ca fapta să fi fost ilicită (*iniuria*) și să fi fost săvârșită printr-o faptă comisivă, care implica un contact direct cu sclavul, animalul sau lucrul, și nu printr-o omisiune. (**v.** și *culpa lata dolo aequiparatur*).

dană (dr. trans.), porțiune de chei, special amenajată, împreună cu suprafața de apă din dreptul acesteia, la care poate acosta, de regulă, o singură navă fluvială sau maritimă, de pasageri ori de transport maritim. **D.** este locul dintr-un bazin portuar în care navele pot ancora pentru desfășurarea activităților de încărcare-descărcare (îmbarcare-debarcare). **D.** este prevăzută cu babale pentru legarea navelor, guri de apă pentru alimentarea navelor cu apă potabilă, tablouri de distribuție a energiei electrice etc., precum și cu instalații care asigură desfășurarea operațiunilor de încărcare-descărcare (**v.**). **D.** sunt numerotate cu numere sau cu litere și, de regulă, sunt grupate după natura traficului: a) **d.** de pasageri (terminal de pasageri), **d.** special amenajată pentru acostarea navelor fluviale și maritime de pasageri (de croazieră); b) **d.** de mărfuri generale, prevăzute cu magazii și mijloace de transport adecvate încărcării și descărcării mărfurilor; c) **d.** de cereale (terminal de cereale), în cazul cărora, pentru recepția cerealelor, se recomandă a fi asigurate cel puțin trei mijloace de transport: prin barje, vagoane de cale ferată și pe cale auto cu autocamioane; o atenție deosebită se acordă protecției împotriva evacuării prafului de cereale; în acest sens, se impun tehnologii speciale destinate manipulării cerealelor, cum ar fi sistemele de transport complet închise prevăzute cu mijloace de aspirație, menite a minimiza riscul de explozii și incendii; d) **d.** de vrac solid, destinate operării de mine-reuri feroase și neferoase, cereale, cărbuni și cocs; aceste mărfuri sunt operate în terminale specializate, situate, de regulă (acolo unde terenul permite), în vecinătatea bazinului fluvio-maritim, pe nave maritime și fluviale, cu transbord direct pe barje; alte categorii de mărfuri vrac solid sunt: cimentul, materialele de construcție, fosfatul etc.; e) **d.** de produse petroliere, **d.** prevăzute cu măsuri speciale de siguranță, pentru că aceste produse au dezavantajul de a fi inflamabile și toxice pentru oameni și prezintă riscuri de deversare cu produse în cursul manipulării, ceea ce poate determina amenințări grave pentru mediu și riscuri conexe: pericol iminent pentru sănătate, risc de incendiu sau explozie în apropierea scurgerii etc.; f) **d.** de mărfuri grele sau voluminoase, presupun dotarea **d.** cu mijloace tehnice adecvate și manipularea mărfurilor conform directivelor OMI, pentru a evita stricăciunile la structura cheiului. Unele **d.** poartă denumirea în funcție de destinație: a) **d.** de antrepozit, unde, în condițiile stabilite de vamă, se pot descărca și depozita mărfuri fără a se plăti taxe vamale; atât locurile depozitării, cât și mărfurile respective se află sub controlul direct al vămii; b) **d.** de descărcare, porțiune de

cheu, mol (**v.**), debarcader special amenajat, unde o navă poate executa descărcarea; c) **d.** de încărcare, locul special amenajat la un chei sau mol, destinat acostării navelor în vederea încărcării cu bunuri potrivit contractului de transport maritim; d) **d.** dublă, care permite staționarea/ancorarea unei nave lângă o altă navă, care este legată de babalele de pe cheul unei **d.** Alte: a) **d.** dragată, **d.** în dreptul căreia fundul este suficient de adâncit prin dragare (adâncire) pentru asigurarea operării navei în permanentă stare de plutire, la orice variație de nivel al apelor portuare ori al apelor din dreptul **d.** amenajate de-a lungul malurilor naturale, în rade sau în alte ape navigabile, unde, în mod normal, se pot efectua operațiuni de încărcare/descărcare. b) **d.** improprie, **d.** la care navele nu pot acosta din cauza adâncimilor mici sau la care navele nu pot opera din cauza lipsei instalațiilor corespunzătoare. c) **d.** militare, porțiuni de chei special amenajate în interiorul porturilor militare, destinate ancorării navelor, submarinelor militare și tuturor ambarcațiunilor militare de navigație.

danie (i. d. r.), a) act care întărește statutul social al celui care primea respectiva danie; b) a dăruii avere; donație.

dans (dr. prop. int.), a) înlănțuire de mișcări variate ale corpului omenesc, executate, de regulă, pe ritmul unei melodii. Un simplu pas de **d.** sau chiar un **d.**, în înțelesul general al cuvântului, nu poate beneficia de protecție prin drept de autor; de exemplu, nu este protejat prin drept de autor un tangou, un vals dansat de o pereche cu ocazia unei petreceri; b) formă de artă, în care autorul/autorii se exprimă printr-o succesiune de mișcări ritmice variate și expresive într-un mod original, indiferent dacă mișcările în sine sunt cunoscute sau nu, de exemplu, balet (**v.**). **D.** poate fi executat de o singură persoană, de două persoane sau de un grup de persoane și se poate realiza personal sau sub îndrumarea/coordonarea unui coregraf. **D.** este una dintre cele mai vechi forme de exprimare artistică. **D.** pot fi artistice, ritualice, folclorice, de salon, de societate, individuale, în perechi, în grup etc. Cel mai popular **d.** este valsul, dansat la Curtea Imperială de la Viena în secolul al XVII-lea, în pofida faptului că a fost mult timp un „**d.** interzis”, fiind considerat imoral din cauza apropierei mari dintre parteneri. Ziua de 29 aprilie, în care se comemorează și ziua de naștere a creatorului baletului modern Jean-Georges Noverre, a fost declarată de UNESCO Ziua Mondială a **D.** și este menită să promoveze **d.** în lume prin depășirea barierelor etnice, politice sau culturale, aceasta fiind sărbătorită în toate țările lumii.